Het Koloniaal Weekblad

ORGAAN DER VEREENIGING „OOST EN WEST”

Indische Tentoonstelling te Arnhem (I. T. A.)

11 Juni—28 Juli 1928.

—o—

OPLUISTERINGS-FONDS.

Leden van „Oost en West”!

Als extra opluistering voor de tentoonstelling besloot het Bestuur, zoo mogelijk, een 8 à 10-tal INLANDSCHE kunstnijverheidswerkers uit te laten komen om hen hun werk op Zijpendaal te laten demonstreeren.

Dank zij de vriendelijke bemiddeling van den Gouverneur van CELEBES, den heer COUVREUR, en meer andere INDISCHE AUTORITEITEN is de kans op slagen van dit interessante plan vrijwel verzekerd.

Het Bestuur heeft evenwel de fondsen, benoodigd voor dit schitterend onderdeel, voor het grootste gedeelte, niet op het tentoonstellings-budget kunnen plaatsen.

Om deze reden is reeds geruimen tijd geleden een aanvang gemaakt met de vorming van een extra TENTOONSTELLINGS-OPLUISTERINGS-FONDS, uitsluitend bestemd voor bovenomschreven doel.

Reeds kwamen bedragen van ƒ 1000.— maximum en ƒ 50.— minimum bij ons binnen, doch tot op heden komen wij nog 3 à 4000 gld. te kort.

In het totaal zal er 12 à 13 mille voor dit doel benoodigd zijn.

Leden van „Oost en West”, indien gij DAADWERKELIJK mede wilt helpen onze mooie plannen te doen slagen, zendt ons dan Uwe bijdrage voor dit opluisteringsfonds.

CANTATE DAMESKOOR.

Ter gelegenheid van het groote Congres van de Vereeniging „OOST & WEST” dat Zaterdag 23 Juni a.s. op de Indische Tentoonstelling te ARNHEM op het schitterende landgoed ZYPENDAAL (20 minuten gaans van het station, met elke 10 minuten een gemeente autobus) gehouden zal worden, en waaraan, naar wij verwachten, de meeste leden met hun gezin uit alle oorden des lands deel zullen nemen, zal een DAMESKOOR, vermoedelijk tot een getal van 4 à 500 personen, een CANTATE uitvoeren.

Deze is speciaal opgedragen aan „OOST en WEST”.

Nogmaals: ELK LID trachte dien ZATERDAG op de I. T. A. aanwezig te zijn.

Secretariaat: Nieuwe Plein 52 te Arnhem.

Wij moeten vooruit!

(Woorden van H. M. Koningin Wilhelmina).

Het is deze krachtige leuze onzer geëerbiedigde Landsvorstinne, welke ook thans tot richtsnoer moge dienen, nu de gebeurtenissen van het Rijk in Azië wijzen op een ontwikkelingsgang welke, als deel van een zich voltrekkende wereldhervorming, meer dan ooit vraagt om een beleid, dat onmiskenbaar getuigt van den wil van het Nederlandsche Volk, om naar vermogen bij te dragen tot het volbrengen van de eervolle taak, voor welke het door de historie gesteld werd.

Het waren met betrekking tot dit beleid wel waarschuwende woorden, welke op 25 Januari j.l. weerklonken in de „Twee Steden” te 's-Gravenhage, in de aldaar gehouden bijeenkomst, belegd door „Oost en West” en de „Nationale Unie”, ter bespreking van het ontwerp tot wijziging der Indische Staatsinrichting.

Van den ernst van den bestaanden toestand getuigden de woorden van den Heer Prof. dr. G. Gerretson, getuigde niet minder, dat „Oost en West”, een Vereeniging welke immer angstvallig vermijdt om zich te begeven op politiek terrein, niet geschroomd had, om tot het houden van dèze bijeenkomst, mede het initiatief te nemen.

Met het door den Voorzitter van genoemde Vereeniging, den Heer R. Zuijd--hoff, gesproken slotwoord voor oogen:

„versterking van den band tusschen Nederland en Indië, bevordering van autonomie van laatstgenoemd gebiedsdeel van het Rijk, maar... onder waarborgen dat de band met Nederland niet verbroken doch versterkt worde” —,

verzoek ik welwillende aandacht voor het navolgende:

De nuchtere werkelijkheid wijst onmiskenbaar op het feit dat een, althans in getal, sterke groep — zij het ook uit verschillende beweegredenen en met uiteenloopende doeleinden, zoowel openlijk als in het geheim — streeft naar verwijdering van het Nederlandsche gezag, en een bedreiging vormt tevens, voor het leven van velen.

Aangenomen moet worden dat, met een energie en een snelheid welke past bij den polslag van den tijd, door de Overheid maatregelen zijn genomen, op zóó uitgebreide schaal en op zóó doeltreffende wijze, dat destructieve geesten zich wel tweemaal zullen bedenken, voordat hun oordeel luidt: „Nu kunnen we onze kans wagen om te winnen” — en dat daar waar ernstige verzetsbeweging uitbreekt, het mogelijk zal zijn om — zoonoodig — langdurige tegenactie te voeren, zonder dat de hoofdmacht van leger en marine, daarin betrokken behoeft te worden.

Ruime reserves aan betrouwbaar personeel en up to date materieel, moeten geacht worden daartoe aanwezig te zijn.

In verband met de cultureele stroomingen welke „onafhankelijkheid” van Indië tot devies hebben gekozen, zij het mij vergund enkele woorden in herinnering te brengen uit de bijdrage van den Heer D. F. W. van Rees, in het Boek der Koningin, waar genoemde Heer, met betrekking tot „ons” Indië zegt:

„Erken en waardeer het „goede” in het dáár baanbrekende streven naar vervanging van het verouderde, door meer bevrediging schenkende staatkundige en oeconomische verhoudingen.

Onderschatting van dat goede, onverschilligheid voor die verhoudingen, bewijst alleen, kàn niet anders bewijzen dan bedroevende kortzichtigheid of volslagen onbekendheid met de levensvoorwaarden van Neerland's kostbaarst gebiedsdeel.

Richt doelbewust, samen met den inboorling als gelijkgerechtigde, Uw krachtigst pogen op den geestelijken en stoffelijken opbouw van dat schoone land...”

Als men zich afvraagt welke associatie-vorm geacht mag worden tot verwerkelijking van deze doelstellingen te zullen bijdragen en tevens een mogelijkheid opent tot een blijvend contact met het „levende” volksbewustzijn, in een daartoe geëigende sfeer, dan wil het mij voorkomen dat het aanbeveling verdient om:

I. naar Engelsch voorbeeld, ook hier te lande over te gaan tot de periodieke organisatie van

„Algemeene Rijksconferenties”.

zoowel om den groei van de „nieuwe verhoudingen” voor te bereiden en in goede banen te leiden, als om het bewustzijn van politieke en commercieele eenheid van belangen, van een in feite a. h. w. onbeschreven gemeenschap te helpen bevorderen;

II. gelet op evolutioneele tendenzen, te overwegen, om den naam van het Ministerie van „Koloniën” te doen wijzigen b.v. in dien van: „Ministerie van Overzeesche Gebieden van het Rijk.”

Wat het voorkomende sub I betreft, laat zich denken de aanwezigheid van den Ministerraad en van die europeesche en inheemsche autoriteiten, alsmede van die mannen van wetenschap, handel, industrie, bankwezen enz., van àlle gebiedsdeelen van het Rijk — dus ook Suriname en Curaçao — wier tegenwoordigheid wenschelijk en mogelijk zal blijken.

Door de ontwikkeling van de technische hulpmiddelen van het verkeerswezen, zijn de gebiedsdeelen van het Rijk elkaar a. h. w. geographisch genaderd.

Wellicht zoude een plechtige opening, althans van een eerste bijeenkomst, door het Nederlandsche Staatshoofd, er toe kunnen bijdragen om de „nieuwe hoogste Nederlandsche rechtsgemeen-

P. v. d. BRUL VEENESTRAAT 15 — Den Haag —
Groote sorteering HEEREN-, JONGENS- en KINDERKLEEDING
Spec. Afdeeling v. KLEEDING NAAR MAAT
SCHERP CONCURREERENDE PRIJZEN 5424

RIEL DAMES CONFECTIE MAGAZIJN
Gr.-Hertoginnelaan 121 (hoek Valeriusstraat) Den Haag
KLEEDING NAAR MAAT 5564
APARTE MODELLEN AVONDTOILETTEN
ZEER CHIQUE MIDDAG- EN WANDELCOSTUUMS
ELEGANTE- EN EENVOUDIGE REISMANTELS
Steeds de nieuwste nouveauté's voorradig
SPECIAAL ADRES VOOR INDIë

JOS. D. NETTEN & Co.
's-Gravenhage - IN EFFECTEN - Telefoon 31201
Wij beschikken over een **directe telefoonverbinding** met de **AMSTERDAMSCHE BEURS.** Zijn daardoor in de gelegenheid **tijdens het Beurs-uur** alle verlangde koers-informaties te verstrekken en orders af te doen. 5513
Onze cliënten kunnen op afdoening wachten.

RECHTSKUNDIG INCASSO EN DETECTIVE BUREAU
„HILVERS”
(v.h. VAN GIGCH & Cie.)
Westeinde 235 - 's-Gravenhage - Telefoon 33128
Behandeling van Vertrouwensopdrachten in Binnen- en Buitenland. — Behandeling van alle Rechtszaken. — Adviezen in Belastingzaken.
Bureau de Renseignements & Recherches. Exécutation des ordres en Hollande et à l'étranger au prix modiques.
Auskunftei und Detektive Büro. Beobachtungen und sonstige Aufträge, auch im Auslande, zu bill. Preisen.
Detective-Office. All orders are quickly settled. Moderate terms. 5458
Lage tarieven. Prima referenties.

COR VAN MOORSEL
JAN HENDRIKSTRAAT 9
DEN HAAG — TELEFOON 14953
Is het voordeeligste adres voor
BEDDEN
MEUBELEN
TAPIJTEN
5358

MEUBELEN KOOPEN
IS EEN ZAAK VAN VERTROUWEN
DAAROM KOOPEN
ALLE REPATRIEERENDEN BIJ
J. & A. JUNGSCHLÄGER
CILLIERSSTRAAT 21-23 :: DEN HAAG
GESLOTEN HUIS - BOVEN DE
ELECTRISCHE MEUBELFABRIEK
5353
GROOTE VOORRAAD CONCURREERENDE PRIJZEN

P. VAN DIJL
LANGE POTEN 3 - DEN HAAG
ROTTERDAM: N. Blaak 97, K. Hoofdsteeg 6,
Oude Binnenweg 48 :: Hoogstraat 292.
Lederwaren en Reisartikelen
Specialiteit Damestasschen
Grootste keuze :: Billijkste prijzen
5522
HUT- en MAILKOFFERS speciaal in ons Magazijn Rotterdam, Hoogstraat 292

Haagsch Advies- en Informatiebureau
voor Verzekeringen op elk gebied
TH. SCHWENCKESTRAAT 35 (bij de Galerij)
Tel. No. 35797 Inlichtingen en raad kosteloos
AANBEVOLEN DOOR OOST EN WEST

5469
M. A. J. LINNEWEEVER
LUXE EN ORTHOPAEDISCH MAATSCHOEISEL
LEVERANCIER VAN H. M. DE KONINGIN
EN Z.K.H. DEN PRINS DER NEDERLANDEN
WESTEINDE 32A :: DEN HAAG
OPGERICHT 15 JAN. 1827 TELEFOON 15551
Bij kleeding van elegante coupe en pasvorm behoort een maatschoen in fijne snit en tint, naar den individueelen voetvorm.
Uw loopwijze wordt beheerscht door Uw schoeisel.

TOKO BOGOR
SUEZKADE 122 a,b - DEN HAAG - TEL. 33472
Verwacht Zaterdag:
Ramboetans en Mangistans
Wederom ontvangen nieuwe oogst
GAN DARIA

MODES
5629
Heden ontvangen een nieuwe collectie
VOORJAARSHOEDEN
MAISON DE RUIT-v.d. WAAG
JUL. VAN STOLBERGLAAN 17 - DEN HAAG

HOKSBERGEN
ZOEKT NIET
VRAAGT HET ONS
VILLA'S, HEERENHUIZEN, BOVEN- EN BENEDENHUIZEN, WINKELHUIZEN, EN PAKHUIZEN, op elken stand en voor elke beurs te koop en te huur. Ernstigen reflectanten worden zonder eenige verplichting alle inlichtingen kosteloos verstrekt, terwijl zij gratis per auto worden gehaald en gebracht door het Woningbur.
HOKSBERGEN :: BEZUIDENHOUT 14
TELEFOON 70343 DEN HAAG

NAAR KANTOOR
Wij leiden U op voor Kantoor, en zorgen voor plaatsing in goede betrekkinge
Prospectus gratis. ook voor STENO, TYPEN, TALEN en BOEKHOUDE
INSTITUUT „SCHOEVERS"
STADHOUDERSPLEIN 3, DEN HAAG 6—5201 NIC. WITSENSTRAAT 3, AMSTERDA

schap", waarop de Heer Prof. dr. J. Eigeman, in de hiervoren aangehaalde bijeenkomst wees, tot een meer „levend" begrip te maken.

Het voorkomende sub IIe bedoelt de erkenning van zich wijzigende verhoudingen en houdt verband met het besluit in 1907 reeds in Engeland gevallen om de term „Koloniën" te doen vervallen.

Mede werd in dat jaar besloten om den naam van de reeds sinds 1887 gehouden „Koloniale conferenties" te wijzigen in die van „Imperiale conferenties."

Men moge over de waarde van dergelijke conferenties van oordeel verschillen, als algemeene les van de door de Britsche bijeenkomsten opgedane ondervinding, mag gezegd worden, dat:

„they have helped to cement the Empire in firmer bonds of common interest."

Mogen zij, die in deze, voor Nederland, tot oordeelen bevoegd zijn, de wenschelijkheid aangaande verwezenlijking van de naar voren gebrachte denkbeelden, in welwillende overweging nemen.

's-Gravenhage, 7 Februari 1928.

R. ZAHN.

Borne, land van onbegrensde mogelijkheden.

Naar aanleiding van: *Handel en Bedrijf in Zuid- en Oost-Borneo*, door Dr. R. Broersma.[1])

Eén boek niet over koppensnellende Dajaksche stammen in Midden-Borneo, over Bahau's, Kajans, Boekat's, Poenans, Longglat's e.a. met hunne zoo interessante animistische ideeën, die hen steeds beheerschen — waaraan zoowel denkbeeldige als werkelijke gevaren verbonden, haast elk oogenblik van den dag! —, geen ethnografisch werk van de bewoners van het 2/3 gedeelte van het eiland Borneo, deel uitmakende van Ned.-Indië, maar een boek uitsluitend handelende over den economischen toestand van de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, een gebiedsdeel grooter dan het geheele eiland Sumatra met omliggende eilanden, ongeveer 14 malen Nederland of 3½ maal Java en Madoera.

Ter oriënteering van dit haast onmetelijk gebied moge dienen, dat de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (zie de schetskaart achter in het boek) wordt omsloten door de residentie Westerafdeeling van Borneo en noordelijk hiervan door Serawak en Britsch-Noord-Borneo[2]), de Celebes-zee, de Straat van Makassar en de Java-zee, — volgend de richting van den uurwijzer —, met een zielental van slechts 1¼ millioen.

Tot de bespreking van het eigenlijke werk van Dr. Broersma overgaande, beschouwen wij het verre van eenvoudig, den inhoud daarvan hier kort en overzichtelijk weer te geven, n.l. op een wijze om den schrijver genoegzaam recht te doen wedervaren voor de moeite en voor den arbeid, dien hij zich getroost heeft om zulk een omvangrijk werk samen te stellen, berustende op de kennisneming van literatuur, van ambtelijke bescheiden en — wat hier van zoo'n groote waarde is —, op persoonlijk onderzoek in het land zelf, dat niet slechts de handelsbeweging ten doel had, doch ook de groote en de kleine nijverheid.

Wij moeten hier wel vluchtig werk verrichten om op het voornaamste de aandacht te vestigen van den lezer, want zooals de schrijver zelf zegt in zijn „Woord vooraf": het is ten hoogste tijd, dat men zich in Nederland en in Indië zelf kan vergewissen omtrent de bizondere beteekenis van Zuid- en Oos Borneo als land van voortbrenging, waarbij zo duidelijk zijn te onderscheiden de rollen, die d deelen der bevolking vervullen.

Hoe uitnemend een Indische bevolking kàn de nemen aan de voortbrenging en hoe wèl zij daa bij kan varen, leert ons dit gewest op voortreff lijke wijze. Met welgevallen zal men er opmerke hoe Bandjereezen en Boegineezen, Madoereezen Makassaren, Westerlingen, Arabieren en Chine zen daar vruchtbaar samenwerken en hoe zij mo zaam en van stap tot stap den bewoner van h diepe binnenland in hun samenwerking betrekke

De schrijver zegt zeker niets te veel, wij wet dat uit eigen ervaring, toen wij een paar jaren v onze bestuursloopbaan in Koetai en de Noor Oostkust van Borneo, — thans afdeeling Samari da —, werkzaam waren te Samarinda, waar w nog als jong Assistent-Resident, den polsslag vo den kloppen — en daar de emotie van ondervo den! —, van een tweetal wereldbedrijven, sede tot één vereenigd, de Kon. Ned. Mij. tot exploitat van petroleumbronnen in Ned.-Indië te Samarin en de Ned.-Ind. Industrie- en Handel Mij. te Bali papan, de laatste door de Engelsche Shell Tran port en Trading Cy. gevormd. De herinnering a een prettige en opwekkende samenwerking met vele kranige en energieke mannen, die toenma aan het hoofd dier maatschappijen stonden, tha ruim 20 jaren geleden, is ons steeds bijgebleven.

Voor een juiste waardeering van hetgeen Zui en Oost-Borneo in latere jaren voor de particulie industrie is geworden, is het zaak met de geschi denis van dat gebiedsdeel te rade te gaan, een g schiedenis, die zich evenwel niet verliest in d nacht der tijden en eigenlijk van betrekkelijk centen datum is.

Zooveel is zeker, dat niet alleen Hollanders ma ook vreemdelingen, Engelschen en Duitschers, nieren zijn geweest van het land, wier voetspor eerst later uitsluitend door Hollanders gedrukt Hunne namen vinden wij in het eerste hoofdst van Broersma's boek vermeld, onder het hoofd „ verkenning van Zuid- en Oost-Borneo", welke la ste wij als een overzichtelijke historische verke ning hebben te beschouwen.

Het was de groote verdienste van den Minist Baud, gelet op het succes van James Brooke 1841 om al dadelijk in den gang van zaken Borneo in te grijpen, door aan de Indische Rege ring in 1843 voor te stellen de Nederlandsche so vereiniteit in de buitengewesten meer krachtda uit te oefenen.

Hij beoogde in de eerste plaats het nemen v de noodige bestuursmaatregelen door het vestig van militaire posten en door het verrichten v natuurkundige opsporingen, waardoor de minist ruim een jaar te voren Dr. Schwaner (een Du scher) naar Indië als lid van de Natuurkundi Commissie had gezonden met de bedoeling stee kolen op te sporen. De Gouv.-Generaal Rochuss was de man er voor den Minister in zijn plann behulpzaam te zijn. Verkenningstochten war reeds in 1824 door majoor G. Müller, een Duitsch in dienst van het Indische leger, van uit Ponti nak ondernomen.

Vergeefs beproefde hij twee malen door op ring van de Kapoeas Koetai te bereiken en to hij opnieuw den doorsteek beproefde van Koe uit, werd hij in 1825, hoogstwaarschijnlijk wel last van den Sultan en zijn Rijksgrooten, in streek der Mahakam-meren vermoord.

Vóór 1840 zijn er meer tochten tot onderzo van Pontianak uit naar Centraal Borneo onder men dan van Koetai of Bandjermasin uit o.a. d D. W. C. baron Van Lijnden, Assistent-Reside van Pontianak en door Dr. L. Horner, lid van Natuurkundige Commissie, die onderzoeking deed in het Zuidoosten, en wiens verslag mededе lingen bevatte over de Barito en over de diama en goudstreek in Tanah Laoet.

Met eere moet hier de naam van den eers gouverneur van het in 1844 ingestelde gouver ment van Borneo, Weddik, genoemd worden, zich volgens den wensch van opperbestuur en I regeering voor de verkenning van Zuid- en Oo Borneo beijverde door aan burgerlijke en milita ambtenaren opdrachten te geven. Zoo gaf hij d mijningenieur H. von Gaffron, wederom een Du scher, de opdracht om het zuidelijk kustgebied te nemen, waarbij het vooral om het voorkom van steenkool te doen was.

De in het Duitsch gestelde verslagen werd

---

1) C. Naeff, Uitgever, 's-Gravenhage 1927. — VIII en 247 bldz. met 28 platen buiten tekst en 1 uitslaande kaart, gr. 8vo. Prijs *f* 6.—; in geheel linnen band *f* 7.20.

2) De *residentie Westerafdeeling van Borneo* in oppervlakte ongeveer de helft van de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

Serawak, zie het opstel van ingr. L. H. Krol, getiteld: „Ervaringen opgedaan op een reis naar Serawak", art. verschenen in De Mijningenieur (VIII, 5), 1927, eigenlijk het laatste nieuws, dat wij bezitten over het land, waarvan Nederlandsche kartografen zoo weinig werk maken. Het ligt buiten de grens, buiten spoor- en stoombootlijnen. De derde thans regeerende vorst, Sir Vyner Brooke, bestuurt het land met vaste hand. Wat telefoon en radio betreft is het land Ned.-Indië ver vooruit.

Britsch-Noord-Borneo, de noordelijkste uithoek van Borneo, waarin de vulkaan Kinibaloe gelegen, 4170 M. — 2/3 van Java, zonder Madoera, zoo groot als Ierland; ⅗ van Serawak's oppervlakte.

TENTOONSTELLING
OOST- EN WEST-INDIE
VAN 11 JUNI TOT 28 JULI 1928

Koopt bij voorkeur bij onderstaande Adressen. Denkt ook om de „OUDE STAD"

„ZYPENDAAL" ARNHEM.
11 JUNI TOT 28 JULI
TENTOONSTELLING
OOST & WEST INDIE
1928.

Een ouderwetsche Borneo-Sigaar REIJNVAAN'S No. 116
Een UITmuntende Sigaar voor 8 cent
Sigarenmagazijn „De Winter"
P. A. BOTTINGA 5579
Koningstraat 5 - ARNHEM - Telefoon 116

HOTEL BELLEVUE (Nieuw)
ARNHEM :: TELEFOON 1281
Gelegen over het Park ZIJPENDAAL en Sonsbeek (TENTOONSTELLING). Kamers met volledig Pension
Restaurant van 5-7 uur.
5557 CONSTANT MEIJER.

MELKINRICHTING
„MELBO"
KAREL VAN GELDERSTR. - TEL. 1088 - ARNHEM

RAKERS KANTOORBOEKHANDEL
ELECTRISCHE HANDELSDRUKKERIJ
Spoorwegstr. 45-83 - Tel. 163 - Arnhem 5566
HET BILLIJKST ADRES HIER TER STEDE.
SPECIAALHUIS VOOR VULPENHOUDERS.
Na 1 Maart: HOMMELSTRAAT 11a

UW ADRES voor het ONTVLEKKEN,
PERSEN, STOOMEN en VERVEN, is: 5573
G. DE BLAAUW - ARNHEM
HOMMELSCHEWEG 81 - MANEGESTRAAT 13
Telefoon 3077

5578
G. KOOPS - ARNHEM
JANSSTRAAT 21 TELEFOON 399
SPECIAAL ADRES VOOR FIJNE
VISCHSOORTEN

1ste KLAS HUIS IN 5551
LINGERIE en TRICOTAGE
STEYGER-ROME - ROGGESTRAAT 16
ARNHEM TELEFOON 1509

MANEGE J. VAN DEN EIJNDEN
ARNHEM
RIJPAARDEN TE HUUR
Rijles voor **leden** van de Manege per uur f 3.—, abonnement 20 lessen f 55.—. Voor **niet-leden:** buitenrijden, het 1e uur f 4.—, volgende uren f 3.—. Les in de manege f 4.— per uur. Lidmaatschap f 25.—. 5561
HANDEL IN LUXE RIJ- EN RIJTUIGPAARDEN

Voorschriften van H.H. Oogartsen
worden door mij billijk en zeer accuraat uitgevoerd, met goeden pasvorm
H. W. MIDDELBEEK, Opticiën
HOMMELSCHEWEG 6 - TEL. 1370 - ARNHEM

MODEMAGAZIJNEN
H. HENDRIKSEN
HOFLEVERANCIER
ARNHEM

Studio Moonen
PASTOORSTRAAT 9
ARNHEM :: TEL. 3420 5552
UW Fotograaf??

A.I.C.
De A.I.C. belast zich met de uitvoering van electrische sterk- en zwakstroominstallatiën.
De A.I.C. zorgt voor complete sanitaire inrichtingen en warmwatervoorzieningen.
De A.I.C. heeft een ruime sorteering electrische-, gas- en sanitaire artikelen.
De A.I.C. geeft gratis deskundige adviezen en maakt plannen en begrootingen kosteloos.
De A.I.C. is het beste, meest vertrouwde en goedkoopste adres.
Wendt U daarom tot de 5553
N.V. Algem. Installatie Compagnie
Koningstraat 48 - Arnhem - Tel. 404
Aanbevolen adres door vele Indische families.

Indische Tentoonstelling
ARNHEM 5580
LANDHUIZEN beschikbaar te OOSTERBEEK. Mooie omgeving, lage belastingen. Koopsom f 10.000.—. Hypoth. beschikbaar. Huurprijs f 750.—. Inl. Van Nispenstraat 20 te Arhnem

LIJSTEN
SCHILDERBEHOEFTEN
JOS. DIRKSE
KONINGSTRAAT 75 :: TELEFOON 833
ARNHEM 5577

eerst in 1853 ingediend, waarvan eerst in 1859 een bewerking verscheen.

Onder de bevelen van den gouverneur Weddik deed de voor de Oostkust aangestelde Assistent-Resident H. von Dewall in 1846 uitnemend werk door de rivieren op te varen, oneenigheden van vorsten in Zuidoost Borneo te onderzoeken en in uitvoeren op te nemen, kortom alles doend wat tot een bestuursverkenning behoorde en hiermede zijn chef den voormaligen gouverneur Weddik navolgend, die als commissaris-inspecteur tochten ondernam naar Pasir, Koetai, Beraoe en Boeloengan, om allerwege de vorsten dier rijkjes te herinneren aan de souvereiniteit van Nederland en met oorlogsvaartuigen aan zijn verschijning kracht bij te zetten. Het was dan ook meer dan tijd, want in den chaostischen toestand van Borneo wisten vreemdelingen maar al te goed hun slag te slaan, zonder zich om de souvereintieit van Nederland te bekommeren.

Zoo'n man was Dalton, was Brooke en was Murray. Laatstgenoemde was in Koetai gekomen om met behulp van een Engelschen standaard zijn voordeel te stichten. In 1844 stierf hij in Koetai vóór hij zich eenig fortuin kon verwerven. Ook was te Samarinda een Britsch koopman King met zijn medewerkers geland, die nota bene steenkool wilde leveren, welke zijn ondergeschikten bij Pelarang hadden aangetroffen en zoo voor het wegnemen hadden, aan het gouvernement, dat zelf er op uit was om naar kolen te zoeken. Reeds in dien tijd dobberde men zoowel in Holland als in Indië tusschen gouvernementsexploitatie of particuliere, doch ten slotte werd in Holland het standpunt ingenomen, dat particulieren met meer kans van slagen mijnbouwondernemingen kunnen drijven dan de regeering.

Bij Kon. Besluit van 24 Oct. 1850 werd door Minister Pahud bekend gesteld, dat met uitzondering van Java en Bangka aan Nederlanders vergunning kon worden verleend tot particulieren mijnbouw op terreinen in huur of erfpacht voor 40 jaren af te staan, terwijl bij Gouv. Besluit van 3 Juni 1852 een dienst van het Mijnwezen werd ingesteld, die tal van bekwame ingenieurs naar Indië bracht.

Voor de openlegging der buitengewesten mag zeker 1850 als een zeer belangrijk jaar gelden en zeker ook voor Zuid- en Oost-Borneo, waar bekwame en energieke mannen als de mijningenieurs R. D. M. Verbeek en J. H. Menten, respectievelijk in de Kiam-streek en Oost-Borneo in 1869 en 1870 wetenschappelijke onderzoekingen instelden naar steenkool en aardolie. Noemen wij hier nog den ingenieur J. A. Hooze als de onderzoeker van kolen- en diamantvelden in Martapoera, dan hebben wij het edele drietal mannen bijeen, aan wie de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo groote verplichtingen heeft, omdat zij er de grondslagen gelegd hebben voor geologische kennis en mijnbouwbedrijf, die in latere jaren het gewest tot grooten bloei brachten.

Wij stelden hierboven zeer in het kort het relaas samen van het in hoofdstuk „De verkenning van Zuid- en Oost-Borneo" behandelde historisch overzicht, hetwelk wij van groot belang achten om den

HOTEL-RUBRIEK

'S-GRAVENHAGE

Hotel Pension „Insulinde", Bankapl. 2, Den Haag. Tel. 54148. Centr. verw. Warm- & koud water op de logeerk.

Hotel Rest. „DUINOORD" Sweelinckplein Spec. bezocht d. Ind. Fam. 5020 v. d. Luur

Hotel „Promenade", Oude Schev. weg 21, Tel. 50454 Prachtige ligging. Matige prijzen. 5035

RENKUM

TEHUIS VOOR KINDEREN

„BOSCH EN HEIDE" RENKUM bij Arnhem, NIEUWEWEG 3, TEL. 477. Uitst. tehuis voor Kinderen van IND. FAMILIES of Kinderen wier Ouders anders BUITENSL. vertoeven.

ROTTERDAM

HUIZE „RUSTOORD" 5422

RUSTHUIS voor Hulpbehoevenden, Herstellenden, en Ouden van Dagen, Zuster D. KERSLOOT, (Ged. Verpleegst.) ESSCHENLAAN 86 - ROTTERDAM - TELEFOON 51858

MAISON VATEL

58 ZOUTMANSTRAAT 58

DEN HAAG :: TELEFOON No. 30266

FIJNE VLEESCHWAREN - DELICATESSEN COMESTIBLES

Gelegenheid tot lunchen en dineeren
— Uitgebreide à la carte-kaart —
Diners aan huis f 0.90, f 1.—, f 1.20 en hooger.

ONZE

INDISCHE RIJSTTAFEL

WAS IN KORTEN TIJD REEDS OVERBEKEND MEN ROEMT ONS ALS „DE BESTE"

Aan huis bezorgd zonder verhooging Vraagt prijscourant! 5543

MAISON BLOM

2e Schuytstr. 77-79 - DEN HAAG - Tel. 33703

HET ADRES VOOR 5017

DINERS AAN HUIS BEZORGD

AMERICAN HOTEL - AMSTERDAM

Hotel en Café-Restaurant 1e Rang. 5007

Schoonste Ligging - Modernste Inrichting
Electrische Verlichting - Centrale Verwarming
Electrische Personenlift
Omnibus aan 't Station - Matige Prijzen

A. W. VOLMER, Directeur.

Tel. Interc. 4737 Code 5th Edition A. B. C.

Herman C. JEDELOO

Juwelier

Noordeinde 100 Tel. 10343

'S-GRAVENHAGE

5341

HOTEL „DE TWEE STEDEN" Buitenhof — RESTAURANT „DE TWEE STEDEN" 's-Gravenhage

Telefoon Nos. 15950 - 15951 - 10062

FAMILIE HOTEL EERSTE RANG IN HET CENTRUM DER STAD

SPECIALE TARIEVEN VOOR LANGDURIG VERBLIJF KAMERS MET STROOMEND WATER EN PRIVE BAD

THE DANSANT - DINER CONCERT ROEMEENSCH ORKEST 5251

UITSTEKENDE KEUKEN GERENOMMEERDE WIJNKELDER

tegenwoordigen toestand te begrijpen, immers in het heden ligt het verleden. De lezing van dat hoofdstuk in Broersma's boek (bldz. 1—15) kunnen wij daarom zeer aanbevelen.

De volgende hoofdstukken „Bandjermasin als haven", „Stad Bandjermasin" en „Het stroomgebied der Zuidwaartsche rivieren", het laatste het gebied bewesten de Baritomonding (bldz. 16—62), leeren ons helder en duidelijk de geleidelijke ontwikkeling van het land na den Bandjermasinschen krijg in 1859.

Een gebied des vredes!, waar heterogene bevolkingsgroepen eendrachtelijk samenwonen en door noesten arbeid het land tot voorspoed en welvaart hebben weten te brengen. Hierboven hebben wij dit reeds met enkele woorden aangestipt.

Bandjermasin, de hoofdplaats der residentie, de beste op de Zuidkust, ligt, zooals men niet algemeen weet, niet aan de Barito doch aan de Martapoera rivier, die als linkerzijrievier ongeveer 20 K.M. vóór de Barito-monding, in de Barito valt.

Welk een drukke scheepvaart men daar aantreft, ondanks het vrij moeilijke vaarwater, een een nauw kronkelende rivier, moge blijken uit het aantal aangekomen schepen ten getale van 1256 met 61172 M3. bruto inhoud (reeds in 1925).

Het aantal bruto kub. meters van aangekomen vaartuigen, inlandsche schepen inbegrepen, bedroeg in 1923 1.228.169, (de cijfers van vertrokken vaartuigen verschillen weinig).

De schrijver zegt, dat op de kustplaats en aan de rivieren van Zuid- en Oost-Borneo bijna elke inlander een prauw weet te timmeren en er zijn er zelfs, die hun eigen groote zeilprauwen maken. De hoofdplaats is alzoo een plaats van groote beteekenis geworden, een plaats van steeds toenemend handelsverkeer, hetwelk in de naaste toekomst aan nog grootere verwachtingen zal beantwoorden. Zij telt thans drie werkplaatsen, waar herstellingen aan machines worden uitgevoerd en kleine motorbooten gebouwd. (Zie bldz. 25).

Voor den handel heeft de hoofdplaats een aantal kantoren, n.l. van de Javasche Bank, van de Ned. Handel Mij., van de N.-I. Escompto Mij. en van de Bandjermasinsche Credietbank en voor den goederenhandel het kantoor van de Borneo Sumatra Handel Mij. (Borsumij) met tal van Europeesche employé's en Chineesche klerken. Het is dit kantoor, dat een groote taak heeft in den uitvoerhandel van schier het geheele eiland Borneo.

De in 1920 ter plaatse opgerichte Handel-, Industrie-, Landbouw-Mij. Ammar drijft haar voornaamsten handel in verpakkingsmatten van poeroenvezel en van kadjangmatten voor tabaksloodsen, terwijl voorts te Bandjermasin eenige kapitaalkrachtige Chineesche groothandelaren zijn gevestigd, ondernemende firma's, werkzaam in scheepvaartaangelegenheden, huizenbouw en boschproductenhandel. De uitvoerhandel der hoofdplaats bedroeg in 1923 ruim 14½ millioen gulden.

Een belangrijk hoofdstuk wijdt de schrijver aan het stroomgebied der Zuidwaartsche rivieren (Hoofdst. IV, bldz. 34—62), d.i. de alluviale streek bewesten de Baritomonding, bevattende uitvoerige gegevens, dat ons dat land als een rubber produceerende streek doen kennen, van waar ook aanzienlijke hoeveelheden waardevolle boschproducten, als ijzerhout, getahpertja, damar, djeloetoeng, rottan e.a. worden uitgevoerd. In den handel dezer boschproducten zijn in de eerste plaats Dajaks en Maleiers betrokken, voor wie het woud als de groote rijkdom des lands is te beschouwen, [3]) veel meer dan olie, steenkool, ijzer en diamant. In 1923 werd aan hout en boschproducten voor een waarde van ruim 7 millioen gulden uitgevoerd, een bedrag, dat grootendeels aan de bevolking ten goede kwam!

Volgens de Kon. Paketv. Mij. is de jaarlijksche uitvoer van hout, w.o. het kostelijke ijzerhout te schatten op 100.000 M3. Een deel van het hout, dat de douane voorbijkwam n.l. 16.000 M3. was bestemd voor het gewest zelf, o.a. voor de boorterreinen der B.P.M., die in 1925 niet minder dan 29141 M3. hout gebruikte. De Oost-Borneo Mij. gebruikte aan ijzerhout en wildhout 6.690 M3., de kolenmijnen op Poeloe Laoet aan ijzerhout en mangro 10.378 M3., de kolenmijn van de Parapatan M 4.287 M3. Berekend werd, dat de houtval ten b hoeve van uitvoer en verbruik in het gewest 1925 moet hebben bedragen 300.000 M3. (bldz. 49

3) Het verslag Boschwezen 1925 geeft voor ult. 1925: Zuider- en Oosterafd. v. Borneo 37.000.000 H.A. bosch, zijnde 95 % der oppervlakte van het gewest. — Voor Java en Madoera is de oppervlakte wildhoutbosschen 1.598.600 H.A. = 12.16 % oppervlakte Java en Madoera. Zie „Indië's jonge kracht", Economisch-Statistisch Jaarboekje, samengelezen door C. Lekkerkerker. Supplement No. 1, afgesloten op 1 November 1927. — Uitgave van de Kon. Ver. Kol. Instituut, Amst., Dec. 1927, bldz. 21 en 22.

Wanneer wij over Martapoera en Pelaiha hooren gewagen als land van steenkool, goud diamant, dan lezen wij in het daarover handele de hoofdst. V (bldz. 63—81), dat het Kimberl van Zuid-Borneo maar 10 K.M. ligt bezuiden Ma tapoera aan den weg naar Pelaihari (Pleihari), d het Tjempaka is, een plaatsje met ferme kar pongs, middelpunt van het diluvium, waarin diamantvelden liggen. Daar is eeuwen lang na diamant gezocht; er is ook gevonden en de faa was van tijd tot tijd groot, maar de schrijver le uitvoerig uit waarom dit Kimberley, welke waa de het overigens moge verbergen, geen oorl waard is.

Ondanks de geologische onderzoekingen v von Gaffron, Kant, Schwaner in ouderen tijd, Ve beek, Posewitz, Hooze, Menten, Gascuel, Wi Easton later en Krol in den jongsten tijd, hee men den krater, de plaats van oorsprong der di manten, niet kunnen vinden en daarom zal o volgens den schr. geen gouvernement er toe ove gaan de diamantvelden van Martapoera van go vernementswege te ontginnen. (Zie blz. 70).

En toch is de Bandjermasinsche diamant kostbaarste ter wereld om zijn prachtigen glan De Kaapsche steen is minder waard dan die v Borneo. Beroemd is de „Ajer laoet"-steen met e zacht azuren weerschijn, als van het zeewater helderen dag door de zon beschenen. De zelfb sturende vorsten op Borneo beschouwen de aj laoet-diamanten in hun bezit als hun grootst schat. Wij hebben bij den toenmaligen sultan v Koetai, Mohammed Alimoedin Adil Chalifat Moeminin (28 April 1910 overleden) pracht exemplaren dier steenen, tot de schoonste brillan geslepen, mogen bewonderen.

Omtrent het bedrijf der diamantgraverij ge ons de Schrijver belangrijke mededeelingeen. (Z bldz. 70-81).

Oostwaarts van de Baritomonding betreden w aan den overwal van het eiland Poeloe Laoet, stee noordwaarts gaande het gebied, hetwelk wij als gre anden van het Aziatisch gewest van Ne Indië [4]) zouden kunnen kenmerken, het gebied v het kolenbedrijf, hoewel in zeer verspreid liggen deelen, en van het oliebedrijf, benoorden Pasir aan de grens met Noord-Britsch-Borneo.

Dr. Broersma heeft ons zeer interessante medede lingen over het eiland Poeloe Laoet met zijn kole bedrijf, (hoofdstuk VII, blz. 94-102) en behand in hoofdstuk VIII (bldz. 103-109) het ijzererts Soengei Doewa (tegenover Poeloe Laoet op d Borneowal, aan straat Laoet, gelegen) en een hoo ovenplan, waaromtrent in de laatste jaren in verschillende nieuwsbladen, zoowel hier te lan als in Indië, zooveel te doen is geweest.

Als een blijde mare door het gansche land we de mogelijkheid om Borneokolen te verkooks boven allen twijfel verheven en zulks in verba met de oprichting van hoogovens, waar imme millioenen tonnen goed ijzererts waren aangetr fen bij Soengei Doema en in Midden-Celebes Malili. Alleen bij eerstgenoemde plaats ligt 1 millioen ton ijzererts!

4) Men kent de z.g. grens- of demarquatielijn v Alfred Russel Wallace, die door Straat Lombok noordelijk door Makassarstraat loopt en die Born scheidt van Celebes. Hoewel deze grenslijn kracht werd bestreden door Max Weber, als demarquatiel tusschen het Westelijk (Indo-Maleische of Aziatisc en het Oostelijk (Austro-Maleische of Australisch) d van den Archipel, is zij door de tegenwoordige g logen als juist bevonden, met dien verstande, dat scheiding tusschen die 2 gebieden niet volkomen is dat er eenige overgang bestaat. Hoe deze eigenaard lijn op geheel andere wijze kan worden verklaard tot heden is aangenomen, leert ons overtuigend oud-hoofdmijningenieur van Ned.-Indië, Dr. Ir. N. W Easton, in zijn artikel over „Het ontstaan van den leischen Archipel, bezien in het licht van Wegen hypothesen" in Tijdschr. v/h. Kon. Ned. Aardr. G 2e Serie, dl. XXXVIII, 1921, afl. 4, bldz. 499, waar tot het besluit komt, dat „de geheele Maleische Arc „pel is geosynklinaalgebied; het Westen is sedert „Plioceen stabiel geworden, het Oosten daarentegen „labiel gebleven. Wat stabiel is, is duidelijk gen „maar de labiliteit kan op meer dan één wijze tot uit „komen, n.l. door rijzende- of dalende- (epirogen „sche-) beweging, door plooiing en door breuk „ming."

Had niet reeds Schwaner in 1850 tijdens zijn groote Borneoreis geschreven, dat de „kortzichtige vorsten van ijzer en kolen geen partij wisten te trekken? (zie bldz. 103) en zoovele tientallen jaren later zou eerst het begrip zijn doorgedrongen tot onze ingenieurs om de bereiding van ijzer voor Indische doeleinden onafhankelijk van Europa en Amerika te bewerkstelligen. Welke onmetelijke gevolgen voor Ned.-Indië zouden geboren worden, indien het vraagstuk door den bekenden hoofdingenieur van der Waerden naar voren gebracht, practisch uitvoerbaar ware geweest.

Met verwijzing naar het door Dr. Broersma aangeteekende in de slotalineas van bladzijden 108 en 109 schijnt van Regeeringswege in 1926 het hoogoverplan nu van de baan te zijn, doch wij voor ons zijn er niet zeker van dat de hoofdingenieur van der Waerden er ook zoo over denkt en hij in die regeeringsverklaring zal berusten waar immers het particulier initiatief ook nog een woordje zal kunnen meespreken.

Immers heeft de gedelegeerde van de Commissie voor de Fabrieksnijverheid, de heer J. van der Waerden v.d. reeds in 1925, tijdens een dienstreis in Europa zijnde, de verkooksbaarheid der Laoetkolen vastgesteld met de hulp van de beste laboratoria.

Het is ons bekend, dat het volstrekt geen geheim is, dat de proeven betreffende de verkooksbaarheid in Indië niet zoo ver gingen als dat bij een volkomen eendrachtige samenwerking had kunnen gebeuren, al moet worden aangenomen dat de leider van de kolenwinning op Poeloe Laoet zelf wel alle krachten heeft ingespannen. M.a.w. deze aangelegenheid van zulke onmetelijke gevolgen, n.l. de oprichting van een eventueel hoogovenbedrijf in Ned.-Indië, is o.i. ook nog niet geheel af te schrijven.

Nous verrons! Verblijdend is het in elk geval, dat de dienst van den Mijnbouw in samenwerking met het Technisch Bureau van Koloniën de verordeningen op het gebied der verkooksing blijft volgen, al acht de regeering het voorloopig onnoodig en niet verantwoord, daartoe weer opnieuw kostbare opdrachten of proefnemingen te doen uitvoeren.

Via de „tierige afdeeling" Oeloe Soengei met haar aanzienlijke productie van volksrubber, waarover de schrijver ons uitvoerig inlicht in het hoofdstuk IX, bldz. 110—134, bereiken wij noordwaarts de kustlijn volgende Balikpapan, reeds behoorende tot het zelfbestuur van Koetai. Balikpapan, een vreemde benaming, die ons al dadelijk aan het houtbedrijf van die streek doet denken, terwijl de faam van haar uitgaande als een uitvoerplaats van ontzaglijke hoeveelheden petroleum, die oliestad van de Bataafsche Petroleum-Maatschappij, niet alleen hier te lande, maar over de geheele wereld, algemeene bekendheid geeft, gelegen als zij is op Borneo's Oostkust aan straat Makassar, aan eene uitgestrekte baai — een door de zee verbreede monding van de Semoei en de Sepakoe —, ter diepte van 12 tot 16 Meters en daarom toegankelijk voor schepen van den *grootsten diepgang*.

Wij lezen dat schepen van meer dan 2000 ton bruto (tonnen van 2.83 M^3.) niet te Bandjermasin en te Samarinda kunnen komen. Behalve de booten van de Kon. Paketvaart Mij. en de N. I. Tankstoomvaart Mij. (onderdeel van de Anglo-Saxon) komen er schepen van de Java-China-Japan-lijn, van de Java-Pacific, van de Mij. Nederland, de Rott. Lloyd, de Ocean, de Deutsch-Australische Dampfschiff-Ges., Japansche, Deensche, Amerikaansche schepen, enz. Om de producten der aardolie is Balikpapan de gezochtste plaats van Borneo. In 1926 opende de K. P. M. een lijn Soerabaja—Balikpapan tot vlugge rechtstreeksche verbinding. Alleen in 1925 was het aantal binnenkomende stoomers boven 300 M^3. inhoud te Balikpapan 3.521.869 M^3., tegen 410.213 M^3. te Bandjermasin en 913.158 te Samarinda (zie bldz. 136). Uit het bovenstaande kunnen wij ons een idee vormen van de hoogst belangrijke scheepvaartbeweging te Balikpapan met haar beroemde baai, welke de diepste is van alle in het gewest voorkomende baaien.

Wij kunnen een ieder aanraden in Dr. Broersma's boek het hoofdstuk X „Balikpapan" te lezen (bldz. 134—154), een doorwerkt hoofdstuk, rijk aan allerhande goed gedocumenteerde wetenswaardige gegevens, die een helder denkbeeld geven van de groote beteekenis van Balikpapan, een lichtbaken aan de Straat van Makassar, dat zijn stralen tot diep in Oost-Borneo's binnenlanden uitzendt.

Balikpapan, een plaats, die steeds in belangrijkheid toeneemt, getuigenis afleggend van Hollandsche werkkracht en voortvarendheid, en van een bekwaam voorzichtig beleid in het besturen van een wereldbedrijf, hetwelk ons land tot groote eere strekt en zijn goeden naam in het buitenland hoogelijk verheft.

Zeer terecht heeft de schrijver den mijningenieur J. H. Menten als den grondlegger aangewezen van de tegenwoordige zoo hoogst belangrijke steenkool- en oliewinning op Borneo's Oostkust, aan wien in de eerste plaats de bloei en ontwikkeling van Balikpapan is te danken, want hij heeft met zijn scherpen blik en zijn groote kennis den bodem van Koetai op zijn schatten doorzien. Wij halen daarom hier gaarne aan hetgeen G. P. A. Renaud in het Jaarboek van het Mijnwezen van 1920 over den mijningenieur Menten heeft geschreven. Menten kwam n.l. in 1861 voor het gouvernement uit en werd geplaatst bij de kolenwinning in Koetai, waar hij ruim een jaar bleef om daarna bij de tinwinning op Bangka te recht te komen. In 1882 verliet hij den gouvernementsdienst. In 1884 vroeg en verkreeg hij een kolenconcessie in Koetai, welke hij inbracht in de daartoe opgerichte Steenkolen Mij. Oost-Borneo in 1888. Hij had zijn aandacht gevestigd op de olieterreinen door J. A. Hooze in het Jaarboek van het Mijnwezen beschreven. Aanvragen van concessies waren het gevolg. In 1897 was Menten met zijn zoon aan de Balikpapanbaai. Bij toeval ontdekte de zoon daar petroleum, waarop de uitbreiding van de kolenconcessie Mathilde met olie werd gevraagd. De concessie Mathilde bij de Balikpapanbaai voor steenkolen en de concessie Louise aan de Sanga Sanga, riviertje, dat uit het zuiden als rechterzijrivier in de Mahakammonding uitstroomt, voor winning van petroleum en steenkolen, verkreeg hij in 1891 en droeg ze over aan de N.-I. Industrie- en Handel Mij., welke tot dat doel door de Shell Transport & Trading Cy. was gevormd. Desgelijks werd aan haar overgedragen de concessie Nonni, gelegen bij Sambodja, 55 K.M. benoorden Balikpapan.

(Wordt vervolgd).

H. J. A. RAEDT VAN OLDENBARNEVELT.

Geschiedkundige Sprokkels.

—o—

Het geslacht van Uytrecht, waarover in de rubriek Curaçao in het Koloniaal Weekblad van 9 Februari tal van bijzonderheden worden medegedeeld, heeft ook een lid in Suriname gehad. Daar toch overleed in 1817 de 28-jarige Martha Elisabeth die op Curaçao was geboren. Haar grafschrift in den Nieuwen Oranjetuin luidt als volgt:

Martha Elisabeth van Uytrecht
Weduwe Lije
Gebooren te Curaçao op den
10 October 1788
En Overleeden te Suriname den
23 Juny 1817

Reeds vaderlooze weeze in 't prilste harer dagen
Van moederhart gescheurd van broeders diep [beweend
Van echtgenoot verbeid die zij zag grafwaarts [dragen
Rust Martha vrij van zorg zacht onder dit gesteent
Elisabeth wie deugd en Godsvrucht blijven roemen
Gij heiligt deezen grond en ...... ede uitspraak [doemen.

FR. OUDSCHANS DENTZ.

Van Week tot Week.

Dinsdag 7 tot Maandag 13 Februari.

Prof. Dr. A. H. Lorentz †. Bij de plechtige teraardebestelling van den wereldberoemden Prof. Lorentz, te Haarlem, op Do. 9 dezer, was de vereeniging „Oost en West" vertegenwoordigd door het hoofdbestuurslid, Jhr. Dr. C. G. S. Sandberg.

Dr. A. A. L. Rutgers. Batavia, 8 Februari (Aneta). De nieuw-benoemde Gouverneur van Suriname, de oud-directeur van Landbouw, dr. A. A. L. Rutgers, is onder zeer groote belangstelling met de s.s. Juliana naar Nederland vertrokken. [1])

Zware bandjirs. Djokjakarta, 7 Februari (Aneta). Gisteravond heeft een zware regenval langs de hellingen van den Merapie bandjirs veroorzaakt. De hoofdweg van Djokjakarta naar Solo werd overstroomd, de ringmuur van de suikerfabriek Condang Winangoen weggespoeld en belangrijke waterwerken in Zuid-Klaten vernield. Railbanen werden weggespoeld.

Over een Van Heutsz-monument. In een dezer dagen gehouden comité-generaal van den Amsterdamschen Raad is, naar het *Hbl.* meldt, aan de orde gekomen het aanbod van het Van Heutsz-comité om op een der openbare pleinen van Amsterdam een monument, geen standbeeld, te plaatsen ter nagedachtenis van den oud-gouverneur-generaal J. B. van Heutsz.

De aanvaarding van het aanbod vond geen onverdeelde instemming. Van revolutionaire en sociaal-democratische zijde werden de bekende bezwaren geopperd.

Dit onderwerp zal binnenkort een punt op de agenda van eene openbare raadsvergadering uitmaken.

1) De tekst der Aneta-telegrammen is ontleend aan het „Vaderland".

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM

Gestort Kapitaal . . . . . f 80,000,000.—
Statutaire Reserve . . . . - 40.000.000.—

Agentschappen te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE.

Vestigingen in Nederlandsch-Indië, Straits-Settlements, Britsch-Indië, China en Japan.

In- en Verkoop van Wissels en Telegrafische Transferten. — Incasseeringen en Financieeringen. — Schriftelijke en Telegrafische Credieten. — Reiscredietbrieven. — Deposito's. — Rekeningen-Courant. — Aan- en Verkoop van Effecten. — Administratie van Vermogens. — Open en Gesloten Bewaarneming.

SAFE-DEPOSIT — KOFFERKLUIS

Inrichting tot het plaatsen van brandkasten. Speciale gelegenheid tot het huren van afzonderlijke kluizen voor groote administraties.

P. J. VAN DEN BERG & Co.
COMMISSIONNAIRS IN EFFECTEN
Anna-Pauwlownastr. 87 - Den Haag - Tel. 12625
OUD-MAKELAARS TE SOERABAYA

ALLE BANKZAKEN

DOOR LANGJARIG VERBLIJF IN INDIë EN SPECIALE CONNECTIES ZIJN WIJ IN STAAT INLICHTINGEN EN VOORLICHTING TE GEVEN IN INDISCHE CULTURES EN ZAKEN.

RADIOKOERSEN VAN 1.30 TOT 3 UUR
worden ook op telefon. aanvrage gaarne verstrekt.
5104

DE BAS & Co., Bankiers
HEERENGRACHT 17 - 'S-GRAVENHAGE
Belasten zich met alle Bankzaken
Safe-Inrichting
5031

DE N.V. BEGRAFENIS-ONDERNEMING
„SIMPLICITAS"
VAN W. J. INNEMÉE & ZONEN TE 'S-GRAVENHAGE
IS ONMIDDELLIJK IN HET BINNEN-EN BUITENLAND TE ONTBIEDEN VOOR REGELING VAN EEN TRANSPORT, BEGRAFENIS OF CREMATIE
KANTOREN: DENNEWEG 71-73
GARAGES, KISTENMAKERIJ EN DRUKKERIJ: HOOIKADE 43-57
TELEFOON: 11314 EN 12890
5337

JAN MESKER & Co.
PRINS HENDRIKSTRAAT 44–50
DEN HAAG
COMPLETE MEUBILEERING
IN MODERNE EN ANTIEKE STIJLEN
VRAAGT GRATIS ONZE UITGEBR. CATALOGUS
BILLIJKE PRIJZEN :: BILLIJKE PRIJZEN
5523

Tari Bari
De Sigaret met geprepareerd riet-mondstuk
Verkrijgbaar bij alle goede Winkeliers

HAARLEM

N.V. v. BASTEN's Woninginrichting

WAGENWEG 102 :: HAARLEM
t.o. de Hazepaterslaan, Tel. 11159

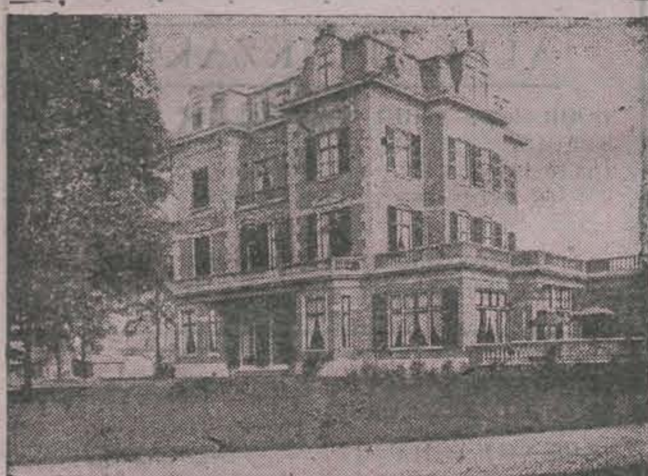
Complete installatiën worden tevoren volledig begroot en opgegeven.

Al onze Meubelen, Tapijten, Stoffen, enz., worden onder schriftelijke garantie verkocht

Levering geschiedt franco door het geheele land, met eigen auto's.

Alle artikelen in onze Showrooms zijn geprijsd, zoodat iedere Cliënt zelf de prijzen kan zien.

AANBEVOLEN VOOR OOST EN WEST

HERSTELLINGSOORD
„HUIZE MARIA EMALIA DORREPAAL"
gelegen even buiten Voorburg in landelijke omgeving, met grooten tuin en waterpartij. Uiterst geschikt voor repatrieerenden, die, op advies van een geneesheer, eenigen tijd rust behoeven.
BILLIJKE PRIJZEN. VRAAGT PROSPECTUS.

Piano's - Vleugels - Autopiano's - Harmoniums
ook gebouwd voor de Tropen.
— VRAAGT OFFERTE — 5439
G. A. J. VAN KALMTHOUT
BISSCHOP HAMERSTR. 3. Tel. 1562. NIJMEGEN

WISBRUN & LIFFMANN
VEENESTRAAT 35-37 - Tel. 12503 - DEN HAAG
DAMES MODE ARTIKELEN
ZIJDEN STOFFEN - FLUWEELEN
KANTSTOFFEN - ALLE SOORTEN 5022
GARNEERINGEN, ENZ., ENZ. - BALARTIKELEN

Magazijn „DE RESIDENTIE"
L. BEESTENMARKT 119-121-123-127
OPGERICHT 1898 :: DEN HAAG
LEVERT
ALLE ARTIKELEN ZOOALS
KLEEDING, MEUBILEERING enz.
OP ZEER GEMAKKELIJKE BETALINGSVOORWAARDEN
H.H. Ambtenaren speciale condities

Het meest gesorteerd Magazijn van Lingerieën, Modeartikelen, Tricotage enz.
in „DUINOORD" is Magazijn „DE ZONEGRENS"
FREDERIK HENDRIKLAAN 99 :: DEN HAAG
Uitsluitend 1ste kwaliteit, scherp concurreerende prijzen 5491
FILIALEN: Thomsonplein 26c, Den Haag - Pansierstraat 48, Scheveningen

M. C. Roos van Raadshoven †. Te 's-Gravenhage is, op den leeftijd van 57 jaar, overleden de heer M. C. Roos van Raadshoven, sedert 1924 gepensionneerd resident van Benkoelen.

Hoogere examens. Leiden. Bevorderd tot doctor in de rechtsgeleerdheid op proefschrift, getiteld: In- en overschrijving in Nederland en Nederlandsch-Indië, de heer B. Ockers.

Wageningen. Geslaagd voor het ingenieursexamen koloniale landbouw de heeren A. Bregman, W. van der Lee, P. Mansvelt Beck, J. J. Plaat, H. J. Schophuijs, G. C. W. C. Tergast, H. A. A. M. Wirtz.

Tropische Staathuishoudkunde. Op uitnoodiging van het Leidsch Universiteitsfonds zal te beginnen Vrijdag 10 Februari a.s. prof. G. L. Gonggrijp, hoogleeraar in de koloniale economie aan de Nederlandsche Handelshoogeschool te Rotterdam, in het klein-auditorium der Leidsche universiteit een reeks van 5 lezingen houden over tropische staathuishoudkunde.

Van de eerste dezer voordrachten, handelend over het crediet in de Indische volkshuishouding, bevat het *Vaderl.* van 10 dezer (Avondbl.) een overzicht.

Soirée Ned.-Ind. Verbond. Op Zaterdag 25 Febr. geeft het Ned.-Indonesisch Verbond van Jongeren-Organisaties zijn jaarlijksche Soirée in „De Twee Steden" te 's-Gravenhage. Het programma vermeldt o.a. wajang-koelit, wajang-golek, krontjong-muziek, Menadoneesche en Ambonneesche liederen, Javaansche dansen (wajang-wong) met gamelan-begeleiding.

De Zeemeeuw, s.s. van de gouv. marine vergaan. Blijkens een door den minister van koloniën van den gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië ontvangen telegram is het stoomschip der gouvernementsmarine „de Zeemeeuw" in den ochtend van 9 Febr. nabij Soerabaja omgeslagen. Hierbij zijn om het leven gekomen de tweede-officier Tupamahu en 8 inlandsche schepelingen. De overige leden der bemanning zijn behouden te genoemder plaatse binnengebracht.

„De Zeemeeuw" was in 1925 gebouwd en had een waterverplaatsing van 475 ton. De sterkte der bemanning bedroeg gewoonlijk 6 Europeanen en 38 inlanders.

P. Wijn †. Te Haarlem is in den ouderdom van 63 jaar overleden de heer P. Wijn, gep. officier van gezondheid van het Ned.-Indische leger en laatstelijk geneesheer-directeur van het Kon. Wilhelmina ooglijdersgesticht te Bandoeng. Hij was officier in de orde van Oranje Nassau.

Voordrachten van R. M. Noto Soeroto in Duitschland. Den 7en dezer hield R. M. Noto Soeroto te Duisburg een lezing over: Das Rassenproblem in Indonesien und das nationale Erwachen der Eingeborenen in den Kolonialländern. Op volgende dagen heeft hij in gelijken geest gesproken te Aken, Keulen en Bonn. (Zie *Vaderland* van Zo. 12 Febr.).

R. L. E. de Bruyn †. Te 's-Gravenhage is overleden de oud-luitenant ter zee 2e klasse R. L. E. de Bruyn, leeraar aan de R. H. B. S. te Bandoeng.

Resident Van Heyst. Batavia, 13 Febr. (Aneta). Op zijn verzoek is met ingang van 9 April eervol ontslag verleend aan den heer J. G. van Heyst, resident van Madoera, onder dankbetuiging.

Kunst, Kunstnijverh. en Huisvlijt.

„Eurazia" en Javaansche Dansen.

Op Woensdag 8 dezer, gaf de vereeniging *„Eurazia"*, die, zooals men weet, uitvoeringen geeft ten bate van een *„Studiefonds"* voor Indische studenten, een Cabaret-avond in *„Diligentia"* te 's-Gravenhage, met het „Concert- en Theater-bureau", *de Haan en Co.*, als impressario.

In het Donderdagochtendblad van 9 dezer schrijft *„Het Vaderland"*:

„ Indisch cabaret.

„De vereeniging „Eurazia" is en blijft actief.

„Wat zij biedt, is bekend: voordrachten, krontjong, Javaansche dansen, gamelan. Men mag, noch wil, méér verwachten, dan dat, wat binnen dit kader kan geboden worden. En dàn zien wij deze sympathieke vereeniging met snelle schreden vooruitgaan. Dan bespeuren wij verfijning, een steeds beter slagen in wijze van optreden, een steeds vrijer zich d ven uiten.

„Wij kunnen niet op détails ingaan. Kro tjong zoowel als gamelan werden zoo va reeds besproken. De typisch Indische sf dezer aardige avonden werd al zoo dikw beschreven.

„Maar wèl memoreeren wij gaarne en m waardeering de opvoering van het vroolij spel „Oh!", dat ons enkele gebeurlijkheden een suikerfabriek voor oogen stelt en de vlo conférences van den heer ????

„Alles tezamen was de voorstelling ten vo haar gul gegeven applaus waard, evenals bloemen, die aangeboden werden."

Jammer alleen, dat er lang niet genoeg belan stellenden waren opgekomen. Juist, omdat het zu een aardige avond was, willen wij er hier nog ee op terugkomen, in de hoop, dat dit der vereenigi zal mogen baten voor een volgenden keer.

Van achteren-afaan beginnende: de *conférenc* voor wien „Het Vaderland" vier vraagteekens zet is de in Den Haag, en zelfs daarbuiten, om zijn n nemende manier van voordragen welbekende, dische student *K. Verboekel*. Hij weet de ee voudigste dingen zoo aardig te zeggen, er zoov geestige-kwinkslagen in te lasschen, dat allen in zaal reeds vergenoegd kijken en wijd de oor openen, zoodra hij zich vóór het gordijn plaatst, het een of ander aan te kondigen of wachtenst tusschen twee nummers van het program op pr tige wijze te vullen, met iets uit het Indische lev te vertellen.

Bijzonder vermakelijk was de vroolijke éé akter: „Oh!!" van den heer ..... — wij mog het hier wel verklappen — *J. Lameyn*, sin eenige jaren leeraar voor Maleisch en Indisc Land- en Volkenkunde aan de *„Koloniale Sch voor Vrouwen en Meisjes"* te 's-Gravenhage, vroeger in Indië reeds zelf bekend als een bijzon goed amateur-tooneelspeler. Het stuk zit dan o uitstekend in elkander, verloopt vlot en geeft e aardigen kijk op het joviale jongelui's-leven bij e suikerfabriek. De verschillende typen van jeugdi employé's: *Kees*, de gezond-luchthartige; *Karel*, kunstzinnig aangelegde; *Frits*, de lijzig-linksch *Bram*, de hartstochtelijke Indische, zijn allen ra geteekend, ook ieder in zijn eigenaardige behoe aan vrouwelijke genegenheid. Alle rollen werd goed gespeeld, ook die van 't „verleidelijke meisj dat — Oh!!! — zich als een getrouwde vrouw on popte.

De heer *J. Benjamins* gaf blijk, niet alleen e uiterst fijn muzikaal aanvoerder der Javaansch Ambonsche en Menadoneesche *Krontjongers*, ma ook een uitnemend amateur-tooneelspeler te zi door de typeeringen in zijn dubbele rol, die v Indisch geëmployeerde, zoowel als die van Chine *lenganan* (leverancier).

Als dit leuke stukje nog eens opgevoerd word moet men vooral niet verzuimen het te gaan zie

Ook de beide *„Javaansche dansen"*, met *gam lan*-begeleiding, — al zullen de Vorstenlandsc Javanen en andere deskundigen er geen *serimp* noch een *kelono*-dans uit herkennen — werd door *Dewi Sekar Kedaton* (Mej. Ravenswaay), e fijn Indisch bloempje, op zeer bevallige wijze ui gevoerd. Zij weerlegde daardoor de opmerking van *Raden Mas Ario Soebanto* in het voorlaats Zondagsblad van *„De Avondpost"*, waar deze o. schrijft:

„De Westerling is voor den Javaansch dans niet geschikt, wegens gebrek aan ma gevoel der Javaansche muziek, aan fanta ten aanzien van den dans en verder wege zijn groote figuur en hierdoor zijn lenigh mist."

In Indië geboren Europeesche meisjes zijn va niet minder slank en lenig als de Javaansche. voelen, zoowel Oostersche dansen, als muziek i tuïtief veel beter aan, dan de meesten der West sche mannen, al zal zelfs de meest begaafde ond haar dadelijk toegeven, dat zij de Javaansche kun nimmer zóó volmaakt kan weergeven, als de va kindsbeen daartoe opgeleide inheemsche, wie begaafdheid daarvoor sinds eeuwen, van geslac op geslacht aangeboren is.

Verder beweert de heer *Soebanto* in datzelf artikel:

„Ondanks al 't gemis van deze elemente wordt de Javaansche dans meer en meer b oefend door vreemdelingen, d.w.z. door and

ALLE KANTOOR- EN SCHOOLBEHOEFTEN
VULPENHOUDERS
en Vulpenreparaties
in KLAASSEN's Kantoorboekhandel
PRINSESTR. 23 - DEN HAAG - TEL. 12805
5499

HOEDENSALON RIEK BROUWER
VAN BOETZELAARLAAN :: DEN HAAG
(h. BOREELSTRAAT 48)
SPECIAAL HUIS IN STEEDS DE LAATSTE GENRES
FRANSCHE EN ENGELSCHE CHAPELLERIE
ZIJDEN HOEDEN

ren, die geen Javaan of Oosterling zijn. Vooral onder de z.g. Indische menschen wordt tegenwoordig meer aan Jav. dansen gedaan. Nooit zal echter een man optreden, doch altijd een vrouw, om zoowel de mannelijke, als de vrouwelijke dansen uit te voeren. Waarom in dit geval steeds een vrouw optreedt, vindt zijn oorzaak hierin, dat de vrouw fijner van bouw is en daardoor beter den Javaan kan imiteeren."

Hier is toch zeker niets tegen? Ook in de Vorstenlanden worden mannedansen door vrouwen vertolkt, en speciaal bij de „Langendrya", welke de heer *Soebanto* in zijn eerste artikel noemt.

De Prins van Mangkoenegaran vertelde ons, dat dit geschiedt, omdat onder de mannelijke dansers zoo zelden goede zangers gevonden worden, terwijl 't meer voorkomt, dat vrouwen beide talenten bezitten.

De heer *Soebanto* vervolgt:

„Hoe dikwijls heeft men niet gehoord en gelezen over Javaansche dansen door Indische dames uitgevoerd, onder een „Javaanschen naam".

„Het is mooi van die Indische dames om deze kunst der Javanen te bewonderen en te bestudeeren en daarna te demonstreeren. Maar 't is echter onbegrijpelijk, waarom diezelfde dames in Indonesië nooit in haar hoofd zullen krijgen, om in 't openbaar dien Javaanschen dans uit te voeren. De oorzaak moet hierin gezocht worden, omdat zij aldaar geen kans zien om te concurreeren tegenover den Javaan zelf. Wel nemen ze les in dien Jav. dans, om dan later in Europa (Holland) tot het spreekwoord te komen: „In 't land der blinden is éénoog koning".

„Doch men vergisse zich hiermede niet! Want gaat men de zaak goed na, dan komt men tot de conclusie, dat men met „imitatie" te doen heeft. Voor den Westerling is deze imitatie niet direct te ontdekken, doch de Javaan zal zulks dadelijk gewaar worden.

„Men vraagt zich eens af: „waarom onder een Javaanschen naam gedanst?" Wel, omdat er gevreesd wordt voor critiek! Wanneer men in 't openbaar danst, staat men altijd bloot voor critiek. En daar de Javaansche dans onmogelijk door een Indische dame goed kan uitgevoerd worden, zal de critiek dan ook nooit uitblijven. Echter is de bewuste persoon vrij van blaam, omdat deze blaam den Javaanschen naam treft. Niemand zal dan ook mogen weten, wie onder dien Jav. naam heeft gedanst. In dit geval loopt de Indische dame-danseres dus vrij uit."

Wij zijn 't met den heer Soebanto volkomen eens, dat 't goed is, dat, thans in het Westen, door de demonstratie dier dames-danseressen, de Javaansche kunst en kultuur, zij 't dan ook niet in hun meest volmaakten, oorspronkelijken vorm, toch in warme bewondering wordt vertolkt. Dat zij dit op Java zelf zouden doen, heeft natuurlijk geen zin. En het spreekt toch wel van zelf, dat zoowel de danseressen, als de toeschouwers, er ten volle van bewust zijn, dat zij slechts imitatie geven en krijgen. Maar even goed als het batikken, dat in Europa ook een navolging van die Oostersche kunst is, in haar soort hier waardevol kan zijn, zoo zijn er onder de Europeesche dames, die dansen op Oostersche wijze, ook kunstenaressen van Gods genade, die veel schoons openbaren. Het aannemen van een tooneelnaam, een Javaanschen of anderen, is iets zoo gewoons, dat het eerder verwondering moet baren, dat juist een Javaan, in wiens land naamsveranderingen algemeen dikwijls voorkomen, daar iets achter zoekt. Critiek kan men er nooit mee ontloopen, want men blijft toch dezelfde persoon, die altijd dezelfde pseudoniem draagt. Ook een schrijver b.v., die een Latijnschen naam aanneemt, wordt toch nooit voor een Romein of afstammeling van dien gehouden?

En dat een Hollandsch meisje wel degelijk de Jaavansche dansen in de perfectie leeren kan, heeft *Pangeran Ario Soerjodiningrat*, die in zijn jeugd zelf vrouwendansen vervuld heeft, onomwonden betuigd o.a. van zijn leerlinge, Mej. Gineke Weber *(Siti Soendari)*, die te Djocdja met de prinsesjes van den bloede de Serimpi en Bedojodansen meemaakte en zelfs door de Javaansche vrouwen daar op straat als zoodanig werd geëerd. Ook de bespeling der verschillende gamelan-instrumenten kan wel degelijk door Westersche muzikale talenten, die er voor voelen — en die zijn er in den laatsten tijd meer en meer — aangeleerd en naar behooren uitgevoerd worden.

De heer Soebanto is dan ook bezijden de waarheid, waar hij, aan het slot van zijn tweede artikel, schrijft:

„De gamelan is eveneens den Javaan eigen. Zijn gevoel en fantasie brengt mee, dat hij alleen de gamelan kan bespelen en geen Westerling en Indo. De Indo's hebben geen cultuur, zooals de Javaan, en dat ze zich hier bekendheid willen verschaffen door middel van den dans en muziek, is goed en wel, maar ze vergeten daarbij, dat alles Javaansch is en niet Indisch.

„Voor het bespelen van de gamelan is noodig, gevoel voor de Jav. muziek. Dit gevoel ontbreekt bij de Indo's en aldus blijft het goed bespelen van de gamelan door de Indo's uitgesloten. Het is daarom een raadsel, hoe de Indo's het aandurven om den Jav. dans en muziek te demonstreeren, terwijl zij daarvan geen verstand hebben. Het is slechts hunne wetenschap van de onbekendheid van het Hollandsche publiek tegenover de echtheid van Javanschen dans en de muziek."

Juist de z.g. „Indo's", de „halfbloeds", zijn over het algemeen zeer muzikaal aangelegd, getuige ook hun liefde voor het krontjong-spel, en doordat zij dikwijls Javaansch bloed in de aderen hebben, staan zij allicht nader tot de gamelan-muziek dan de *tòtok*.

Zij, die de gamelan bespelen, doen dit zeker *niet* om zichzelven bekendheid er door te verschaffen, maar om zelven en ook anderen die muziek beter te leeren kennen en waardeeren.

Natuurlijk zijn er zoowel onder de Javaansche, als onder de Europeesche, muzikanten en dansers, die op Oostersche wijze deze kunsten beoefenen, meer en minder begaafden, die niet alleen door hunne landgenooten, maar ook door andere deskundigen naar waarde kunnen, en hoe langer hoe meer zullen, worden geschat.

Hoe meer hier in het Westen de Javaansche kunst wordt getoond, zoowel door Javanen, als door Europeanen van talent, des te eerder zullen Oosterlingen en Westerlingen elkander leeren begrijpen en waardeeren, en des te beter zullen zij elkander kunnen helpen, in het belang van hun wederzijdsch welvaren.

Persoverzicht uit de Ind. Bladen.

I. UIT DE EUROPEESCHE PERS.

Het nieuwe jaar.

De Loc. (2/1) constateert dat Ned.-Indië in 1927 op het pad der ontwikkeling een groote schrede voorwaarts heeft gezet, doch dat op maatschappelijk terrein de contrasten en conflicten zeer verscherpt zijn. Daar is uitbouw en ontplooiing op ieder gebied, de *cultures* breiden zich uit, de *handel* groeit gestadig, de *welstand der bevolking* neemt toe, de *openlegging der Buitengewesten* maakt snelle en groote vorderingen, de *uitvoercijfers* stijgen voortdurend. Deze machtige ontplooiing op ieder gebied schenkt de overtuiging, dat slechts weinige landen ter wereld in dezen tijd zoo rijk gezegend zijn als Ned.-Indië. Het phenomenale ontwikkelingsproces loopt eenig gevaar verstoord te worden door politieke hindernissen: *deze moeilijkheden komen niet rechtstreeks voort uit de Inheemsche bevolking.* Alle moeilijkheden zijn herleidbaar, ten eerste tot de door invloeden van buiten en met gebruikmaking van een klein groepje malcontenten en extremisten gevoerde actie tegen het Gezag, en ten tweede — en dit geldt voor alle overige conflicten — tot het vraagstuk van de interpretatie der verschijnselen, waarover het oordeel der Regeering en dat van de Nederlandsche bevolking in Indië zoo ver uiteenloopen. Dit nieuwe jaar zal een beslissing brengen op menig gebied. Strijd zal daarbij onvermijdelijk zijn. Doch zeker heeft 1927 het inzicht gebracht dat meer dan voorheen gezorgd moet worden dat de strijd niet leidt tot onderlinge prikkeling en wrijving tusschen de in Indië wonende volksgroepen. *De Loc.* eindigt met den wensch dat deze noodzakelijkheid zoozeer door allen wordt begrepen dat — ondanks de diepgaande meeningsverschillen over 't regeeringsbeleid en ondanks de

Neem 'n GAZELLE

Je voelt niet, dat je rijdt
Wij leveren ook op termijnbetaling
Wij betasten ons met de verzending naar Indië
PRIJZEN VANAF F 72.-
GAZELLE-RIJWIELMAGAZIJN M. A. KUIPER
voorheen VROLIJK
ZOUTMANSTR. 10a DEN HAAG TEL. 34725
AANBEVOLEN ADRES VAN „OOST EN WEST"

WARMWATER
Gratis G.E.B. warmwater-installatie
INLICHTINGEN:
M. A. VROLIJK
Thomsonlaan 41 Telef. 35618
'S-GRAVENHAGE
Alle voorkomende reparatiën tegen concurreerende prijzen.
5169

WASCHCOMPRESSOR

„Liese"
Het Waschapparaat „LIESE"
werkt met zuig-en perslucht en is gemakkelijk te hanteeren; iedere wasch in 5 min. schoon, zonder borstel of waschbord; vervangt de machine; het voordeeligste voor de Tropen; geen slijtage en geen reparatie. Wordt geleverd door
Deutsch-Holländischer Export
5477
Inh. A. FRIELING
— DEN HAAG —
Schalkburgerstraat 381

N.V. STUKADOORSBEDRIJF
voorheen
L. PH. BISSCHOPS
SASSENHEIM - TEL. 4507
UITVOERING van alle STUKADOORSWERKEN door het geheele land.
Wij maakten o.a. het Stukadoorswerk voor het Koloniaal Instituut tot volle tevredenheid der Directie.
5473

Hofleveranciers
G. J. R. v. d. GAAG & ZOON
GROENMARKT 27
TELEPH. No. 12512 DEN HAAG
DROGERIJEN :: :: CHEMICALIËN
DEPôT DER MEEST BEKENDE BINNEN- EN BUITENLANDSCHE SPÉCIALITÉS 5023

STAALWAREN - TAFELZILVER - PORTRETLIJSTEN
BLOEMPOTTEN - ROOKTAFELS - KOPERWERK
J. A. SCHLETTE - DEN HAAG
WILLEM DE ZWIJGERLAAN 50 5141
TELEFOON 50888 :: POSTGIRO 43903
SLIJPERIJ - REPARATIE-INRICHTING
EMBALLAGE VOOR VERZENDING VRIJ

OPTICIEN .. C. A. VAN MONSJOU
VALKENBOSCHPLEIN 19 - TEL. 32167 - DEN HAAG
BESCHERMT UW OOGEN MET
ZEISS-PUNKTALGLAZEN

GARAGE JANSEN
Rijksstraatweg nabij Viaduct
WASSENAAR
TEL. KIEVIET 562 (Haag)
BENZINE LAADSTATION
REPARATIEWERKPLAATSEN 5003
VERHUUR LUXE AUTO'S
MODERNE TAKELAUTO

OLYMPIADE 1928
Uwe onontbeerlijke metgezel bij de groote sportgebeurtenissen, is de
ZEISS-PRISMAKIJKER

Ergra
Vak-Opticiën Staatsexamen Jena 1925
LAAN v. MEERDERVOORT 131a, DEN HAAG
SCHOONMAKEN EN REPAREEREN VAN ALLE
MODELLEN VERREKIJKERS 5556

Vraagt onze heerlijke BESSENSAP
Eigen fabrikaat 5111
Bij levering buiten Den Haag, 24 flesschen FRANCO huis
Drogisterij Firma DE BOER
G. KEHLENBRINK Gzn.
PAULUS BUYSSTRAAT 9 :: TEL. 51893
SCHEVENINGEN

A. W. M. POLDERS - Franklinstr. 78
Telef. 30185 - DEN HAAG - Hoek Weimarstraat
MAGAZIJN VAN KOLONIALE WAREN
COMESTIBLES EN DELICATESSEN 5561
Dagel. vragen en bezorgen aan huis m. 5 pCt. korting

Bloemenmagazijn D. MAARSCHALK
VALERIUSSTRAAT 113 - DEN HAAG
TELEFOON 34850 GIRO 98670
Moderne Bloemwerken
Grafkransen

WIJNHANDEL „DE KROON"
Z.-BUITENSINGEL 288 WEIMARSTR. 198-204
Tel. 30075 DEN HAAG Tel. 34223
PRIMA OUDE GENEVER
per Liter f 3.75 5531

J. C. VERMAAT JR
FAHRENHEITSTRAAT 589 :: DEN HAAG
MAGAZIJN VAN GOUDEN-, ZILVEREN- EN DIAMANTWERKEN
EIGEN REPARATIE-INRICHTING
Vertrouwd Adres voor Kerstgeschenken
Groote sorteering :: Ook voor Indië

afwijkende meeningen over de vraag hoe een harmonische verhouding tusschen de groepen der bevolking bereikt kan worden — allen, de ingezetenen èn de Regeering, daaraan naar vermogen zullen medewerken door woord, gedrag en daad.

In dit verband leze men *De Loc.* (3 en 4/1 „De roode actie", *Sir P. Phillips*; 7/1 „De gisting", *Mr. M. W. F. Treub*), het *Bat. Nwsbl.* (5/1 „De ervaring in Britsch-Indië, *P. Staal*; 7/1 „De Br.-Ind. herz.commissie III; 9/1 „Engeland en Indië"), de *Java-Bode* (4/1 „Decentralisatie-overzicht"; „De koloniale politiek", *S. Ritsema van Eck*; „Waarschuwing uit Holland", *E. Heldring*; 10/1 „Het Westersch kapitaal in Indië"), de *Deli Crt.* (10, 11 en 13/1 „Optimisme en veiligheid"; 13/1 „Een onderhoud met prof. *De Bussy*") en *De Sum. Post* (10/1 „De leer van *Soen Yat-Sen*").

's Lands financiën in 1927.

In het Oudejaarsnummer van *De Loc.* schrijft *mr. H. G. J. Morshuis* over 's Lands financiën in 1927. Door de *afschaffing van het hoofdgeld* werd een bate prijsgegeven van f 12 millioen, terwijl de *vermindering van de opcenten op de inkomsten- en vennootschapsbelasting* en de *afschaffing van de opcenten op de verponding* f 4½ millioen vroegen. De noodzakelijke maatregelen in het belang van orde en rust eischten belangrijk hoogere credieten dan die waarop in de begrooting was gerekend, terwijl voor de gebouwen van den burgerlijken dienst boven de begrooting een crediet beschikbaar werd gesteld van f 2½ millioen. Ook voor uitbreiding en verbetering van het wegennet en voor woningbouw ten behoeve van de landmacht en van de verbetering van kazernetoestanden werden hooge bedragen boven het begrootingscrediet beschikbaar gesteld. Hierdoor is het te verklaren dat het overschot op den *gewonen* dienst 1927 belangrijk lager zal zijn dan op den dienst 1926, die f 89 millioen bedroeg. Het gunstig verloop der voornaamste landsmiddelen wettigt echter de verwachting van een heel wat gunstiger overschot dan oorspronkelijk werd verwacht. De *inkomsten- en vennootschapsbelasting* zullen f 10 millioen meer opbrengen dan waarop was gerekend, terwijl uit de overige middelen f 40 millioen boven de raming wordt verwacht; de ontvangsten zullen vermoedelijk f 19 millioen hooger blijken te zijn dan over 1926. Onder de f 40 millioen komt alleen, voor rekening van de opbrengst van den *tin-verkoop*, 29 à f 30 millioen, een gevolg in hoofdzaak van den zooveel gunstiger verkoopsprijs dan waarop in de begrooting was gerekend (f 130 per picol). De opbrengst van 1926 zal daardoor met 5 à f 6 millioen worden overtroffen.

De legeruitbreiding.

De heer *Zentgraaff* vertelt in het *Soer. Hbl.* (5/1, 3de bl.) e.e.a. omtrent de *werving voor het Leger*. De werving gaat uitstekend, zoodat goede selectie mogelijk is. *Selectie naar physiek en psyche.* Men houdt terdege rekening met de mogelijkheid dat allerlei z.g. „ontwikkelden" kunnen trachten het Leger binnen te dringen en stelt daarom een streng onderzoek in naar het verleden der personen, die zich aanmelden. Dit is vooral mogelijk omdat in de *methode van werven* een belangrijke verbetering is gekomen. Er is thans eene centrale werving, en voor iedere divisie van het veldleger worden daarvoor bepaalde officieren aangewezen, die voor dit werk eenigen aanleg en liefhebberij hebben. Zoo gaat het ook met de militaire dokters, die de recruten moeten keuren en nu speciaal worden aangewezen. Men moet er bij aanmelding van physiek minderwaardigen, rekening mee houden dat zij dikwijls slachtoffer zijn van onvoldoende voeding en onhygiënische levenswijze. De officieren voor de werving bereizen de streken, welke recruten opleveren, en informeeren terdege naar de politieke antecedenten dergenen, die zich aanmelden. Het aanzien van het Leger stijgt zeer in tijden van roering en relletjes, ook in de oogen van den kleinen man, en dit heeft grooten invloed op de werving. De *werving in Holland* gaat nu belangrijk beter; men maakt zich sterk, binnen redelijke grenzen, zooveel Europeanen te kunnen krijgen als men wil. Het *veldleger in Indië* bestaat thans uit twee divisies, ieder van 3 regimenten. Dus 6 regimenten van 3 bataljons, ieder van 3 compagnieën, totaal 54 compagnieën. Daarvan waren er 6 Europeesche. Met de uitbreiding komen er 8 Europeesche compagnieën; de geheele sterkte is dan, met de twee te vormen marechaussée-bataljons, 60 compagnieën.

De Europeesche militairen zullen vooral word- gelegerd in de groote bevolkingscentra.

Om *het Europeesche element in het Leger* gevechtsapparaat behoorlijk op peil te houden, o- deelt de heer *Zentgraaff* het noodig dat de Eu- peesche soldaat eene aparte positie behoudt. heeft, van alle volken welke in ons Indisch leg- zijn vertegenwoordigd, de beste vechteigensch- pen, zoodat hij ten rechte wordt genoemd de „ba- bone" van het Hollandsche Gezag. Dus behoort m- zijne positie zóó te regelen als overeenkomt m- zijne beteekenis. Vooral hoede men zich voor w- sche gelijkheid in opleiding enz., welke in we- een groot onrecht zou zijn aan het allerbeste ma- riaal van ons Leger. Ook de achteruitgang van h- physiek der Menadoneesche militairen maakt h- wenschelijk dat het Legerbestuur, tijdig de situa- peilend, blijft aansturen op uitbreiding van h- Europeesche element in ons Leger. *Hoe meer Eu- peanen, hoe beter.*

Wij vestigen de aandacht op het *Soer. Hbl.* (4- „Onze Marine-politiek") en *De Sum. Post* (9/1 „- verder-reikende vraagstuk; 14/1 „De vlootbasis- Singapore").

Wegen of spoorwegen?

Over het afgeloopen jaar leed het *passagie- vervoer* der Staatsspoorwegen een niet ongevoe- verlies door de concurrentie van de autobussen. *vrachtgoederenvervoer* ondervindt van de conc- rentie van den motor nog zoo goed als geen la- de verwachtingen voor 1928 zijn voor dit verv- dan ook gunstig, te meer waar de verschillende c- tures tot op heden goede oogsten beloven op te- veren. Het passagiersvervoer zal in 1928 nog m- dalen en hiertegen kan slechts de strijd word- aangebonden door verbeterde dienstregelingen lagere tarieven. (*Soer. Hbl.* 4/1 „De S.S.").

De Loc. (4/1 „Beraamde verkeersdwang") - zich evenmin als het *Soer. Hbl.* (2/1 „Wegen- spoorwegen", *Zentgraaff*) vereenigen met het v- nemen der Regeering een post voor den *spoorw- aanleg in Midden-Sumatra* op de begrooting v- 1929 te brengen. Alvorens de Regeering behoeft- beslissen — aldus *De Loc.* — zal zij beschik- over *het rapport van de Commissie voor het Mo- verkeer*. Daarin worden niet alleen de grondsla- gelegd voor *een welbewuste wegenpolitiek*, th- een der allerdringendste behoeften van Indië, m- daarin wordt bovendien juist de beteekenis - het motorverkeer in de Buitengewesten op gr- van tallooze gegevens aangetoond. Dit zal, zoo - men hopen, het Land behoeden voor financie- verliezen en voor een slechts door ongeoorloof- verkeersdwang mogelijken spoorwegaanleg, - slechts dan aannemelijk zou zijn, indien zij - worden gemotiveerd met belangen van strategie- ordehandhaving. Dit laatste kan slechts de Reg- ring beoordeelen, doch zeker is dat, zijn deze re- nen *niet* aanwezig, de voorgenomen aanleg - werpelijk moet worden geacht en slechts bea- woord kan worden met het al zoo vaak herhaa- verzoek: *geef ons wegen*!

De nieuwe suiker-rietsoort.

De nieuwe rietsoort (2878 P.O.J.) mag zich- een ongekende belangstelling verheugen (- *Nwsbl.* 29/12). De rietopbrenst is 20 tot 25 - hooger dan bij de vroegere soorten. Het gro- voordeel van de 2878 ligt in haar groot aan- singsvermogen aan de bodemsoort, waardoor- beter dan haar voorgangsters gedijt op middel- tige en betrekkelijk slechte gronden, waa- nog komt haar grooter weerstandsvermogen te- allerlei ziekten. Het is een heele tegenva- dat ze erg gevoelig blijkt voor een schim- ziekte, *de pokkaboeng*, die leelijke verwoestin- kan aanrichten. Er vormt zich op zekere ho- van den stengel een dikte, waardoor de groei s- neert. Herstelt de plant, dan groeit ze niet re- door, maar uit den knobbel ontwikkelt zich - nieuwe stengel, waardoor de plant gemak- lijker bij winden valt dan wanneer ongesto- groei had plaats gevonden. Dat in betrok- kringen de studie der kwaal met buitengew- belangstelling wordt gevolgd, laat zich begrij- Geneest de plant niet, dan treedt *toprot* op. - tuinpersoneel zoekt de oorzaak in te vroege - planting; het riet dat in het najaar op een leef- dat het juist veel water behoeft, het niet kr- wordt daardoor in ieder geval gevoeliger. - zwakke plek van deze rietsoort is dat voor een g- stig verloop in den groei, vroeg planten wensch-

is. Samenwerking met de bevolking is derhalve noodig, opdat de gronden vroeg opgeleverd kunnen worden. Ook hier is men aan grenzen gebonden: De opleveringskwestie schijnt hier en daar tot moeilijkheden te leiden.

Het *Soer. Hbl.* (23/12 „Waakzaamheid noodig") bespreekt eveneens de pokkaboeng; dat van 30 Dec. (3de bl. *„De reputatie der Java-suiker")* weerlegt de beschuldiging uit het blad „Riet en Biet", dat de witsuiker van Java in kwaliteit achteruit zou gaan. Het is — betoogt de heer *Zentgraaff* — eene kwestie van markt en andere kwaliteits-normen. Voor het jaar 1928 wordt de Java-suikeroogst geschat op 2.6 à 2.7 millioen tons, dus ruim 42 millioen picols! Men moet ernstig rekening houden met het verschijnen van Europeesche suikers op de Aziatische markt. In de afgeloopen campagne werden Hongaarsche en Poolsche suikers reeds in China aangevoerd. De Java-suiker-industrie zal geleidelijk moeten denken over opvoering der kwaliteit. De noodzaak dringt ons naar nieuwe markten, welke gewend zijn aan hoogere kwaliteit dan de markten waarvoor Java tot dusver produceerde.

Het *Soer. Hbl.* van 3 Jan. schrijft over „De kwestie der suikerrestrictie" en „Cultuurpolitie in Pasoeroean".

Nederlandsche volksplantingen.

In Indië is de vraag aangaande de kansen van slagen (in lichamelijken en landhuishoudkundigen zin) van landbouw door Westersche inheemsche boeren in de keerkringen gedreven, aan de orde van den dag gekomen (*Java-Bode,* 3/1, *J. V.*). Zij is aan de orde gebleven door de ongeregelde Westersche landbouw-nederzettingen in Zuid-Banjoewangi, de geregelde nederzetting van het I.E.V. in Zuid-Sumatra en de voorbereiding van een blanke nederzetting in Nieuw-Guinea. *J. V.* is overtuigd, gezien het resultaat van andere landen, dat *kolonisatie van Nederlanders in Ned.-Indië* mogelijk is. Om deze beweging te dienen en van feitenmateriaal te voorzien, richtte hij in Nederland het tijdschrift *„Bevolking en Bestaan"* op (Maandblad, uitg. door *E. Wegelin,* N.Z. Voorburgwal 173, A'dam). Wat Nederlanders in Santo Leopoldina (Z.-Amerika) konden doen, zullen ze zeker toch onder dezelfde omstandigheden van temperatuur en regenval in Sumatra of Nieuw-Guinea op een hoogte als die van Tosari kunnen verrichten, meent de schrijver. Ook al hadden Nederlanders nooit iets op dit gebied verricht, dan zouden zij toch kunnen doen en verdragen wat Duitschers en Oostenrijkers hebben gedaan om te slagen in het veroveren van een nieuw bestaan in de keerkringen. Maar wat Nederlanders niet kunnen, zooals de Duitschers en de Britten, dat is bijeen blijven en Nederlanders blijven in den vreemde, en daarom moeten zij niet naar Minas Geraes of naar Kenya, Tanganyika of Rhodesia trekken, maar naar hun eigen overzeesche gewesten, welke ruimte genoeg hebben om zonder de belangen der autochthone bevolking te schaden, groote Nederlandsche volksplantingen te herbergen. De Indische Nederlanders zijn hen daar inmiddels voorgegaan in den tropischen klein-landbouw.

De *Java-Bode* (30/12) en het *Bat. Nwsbl.* (29/1) schonken aandacht aan *„De positie van het I.E.V."*.

II. UIT DE INHEEMSCHE EN MALEISCH-CHINEESCHE PERS:

De nieuwe Federatie.

De voorlaatste week werd in deze rubriek opgenomen een artikel in de *Soeloeh Indonesia Moeda* (orgaan der beide Studieclubs op Java) waarin de wenschelijkheid werd betoogd van de oprichting einer federatie van alle Indische politieke vereenigingen om eindelijk tot de zoo noodig geachte eenheid in de volksbeweging te komen.

Thans vinden wij in de *Fadjar Asia,* (orgaan der P. S. I.), van 21 December 1927, een bekendmaking van de inmiddels op een vergadering van voormannen der vereenigingen P. N. I., P. S. I., Pasoendan, Boedi Oetomo, Indonesische Studieclub e.a. te Bandoeng tot stand gekomen federatie als boven bedoeld, onder den naam „Permoefakatan Perhimpoenan-Perhimpoenan Politiek Kebangsaän Indonesia" (Federatie van Indonesische Nationale Politieke Vereenigingen).

In deze bekendmaking, onderteekend door Iskak, voorzitter van den „Raad van Advies" dier Federatie, wordt na mededeeling der totstandkoming, uiteengezet dat de Federatie zich ten doel stelt door verzameling en vereeniging der krachten en middelen, te komen tot de stichting van een groote en eenzelfde nationaal verlangen. De oprichting der federatie is een bewijs van nationaal leven, het opvlammen van den nationalen geest, die door geen invloeden van buiten meer gedoofd kan worden. Die oplaaiïng moet worden aangewakkerd; men voelt daarom de behoefte aan een eigen blad, een eigen stem. Een commissie is ingesteld om onderzoek te doen naar de mogelijkheid van de oprichting van zulk een blad.

Het manifest zegt voorts dat met de geboorte der P. P. P. K. I. het Indonesische volk een nieuwe fase binnentreedt op den weg naar het welzijn en dat men schouder aan schouder moet voortschrijden op dien weg en geen stap achteruit mag gaan en geen duimbreed afwijken, zich nauwer aaneén sluitend als gevaar dreigt en als één man het hoofd biedend als men aangevallen wordt. Het wijst op het eigenaardige toeval dat deze geboorte samenvalt met de verbanning van broeder Tjiptomangoenkoesoemo; de Federatie brengt haar eerbiedigen groet aan den scheidenden voorvechter, aan den Zoon van Indonesië, die in zijn dienen van het volk het slachtoffer geworden is. De P. P. P. K. I. is overtuigd dat het volk van Indonesië de verdienste van Tjipto ten volle zal weten te waardeeren en op waardige wijze op dat offer zal reageeren, en zij is eveneens overtuigd dat Tjipto zijn offer met opgerichten hoofde en trotsch zal brengen als dit offer door het Indonesisch volk beantwoord wordt met een vast zich aaneensluiten en een krachtige eenheid.

De Regeering op het doode punt.

Onder bovenstaand hoofd geeft Soerjohoedojo in de *Soeloeh Indonesia Moeda,* het orgaan der Ind. Studieclub te Soerabaja en der Algemeene Studieclub te Bandoeng van December 1927, een artikel over wat hij noemt de wanverhoudingen in het economische leven van Indonesië in verband met den invloed van het Nederlandsche gezag.

Ter inleiding zegt hij o.a. dat, wat we als heden zien, het gevolg is van het verleden en dat de toekomst dus noodzakelijk uit het heden zal geboren worden, hetgeen ook geldt voor de toekomst van Indonesië. Thans is in Indonesië bezig zich een wordingsproces te voltrekken dat tot onafhankelijkheid voert en in ieder overheerscht land wordt afgespeeld. De eeuwenlange, onrechtmatige exploitatie van Indonesië's economische rijkdommen, de kortzichtige handelspolitiek, trouwens gevoerd door iedere koloniale mogendheid, die een kolonie beschouwt als een afzetgebied, met het gevolg dat elk handelsinitiatief der inheemsche bevolking gedood en het bedrijfsleven onmogelijk gemaakt wordt en daardoor stoffelijke en geestelijke ellende in het leven geroepen worden, heeft, dit had de Regeering niet kunnen voorzien, geboorte gegeven aan een monster dat zijn schepper met wraakzuchtige oogen aanstaart. De huidige maatschappelijke toestanden leiden naar een climax, die voor Indonesië de Vrijheid beteekent.

Voor zoover het menschelijk verstand zich in de toekomst vermag te verdiepen — vervolgt hij — is die vrijheid een onvermijdelijk iets, doch aan ons, Indonesiërs, dat proces te bespoedigen.

De Nederlandsche Regeering is thans op het doode punt gekomen, de tegenwoordige regeeringsvorm heeft afgedaan.

Slechts één weg die haar bewaren kan voor algeheelen ondergang, wordt vrijgelaten en die weg ligt in de vrijwillige onafhankelijkheidsverklaring van Indonesië, welken weg zij natuurlijk afkeerig is te begaan.

In zijn hierop volgend betoog over „de wanverhoudingen in het economisch leven van Indonesië" laat de schrijver uitkomen hoe die ontstaan zijn door de onmogelijkheid om zich op gezonde wijze te ontwikkelen van de drie groote factoren voor het economische leven: Handel, Industrie en Landbouw, als gevolg van de overheersching in de kolonie Indonesië.

Ieder zal mij wel willen toegeven — zegt hij — dat de handel als bestaansmiddel voor de inheemsche bevolking slechts van heel geringe beteekenis is. De rol die deze speelt, beschouwd uit een internationaal oogpunt, verdwijnt geheel in het niet.

Toch is dit niet altijd zoo geweest. De Indonesische scheepvaart heeft tijden gekend dat haar schepen de Indische wateren doorkruisten, haar handelsbetrekkingen zich uitstrekten tot China, Hindostan en Arabië en naar het Westen haar eindpunt had op de Oostkust van Afrika. De Indonesische handel stond toen op een hoogte die niet veel verschilde van die der beste Europeesche staten uit die dagen.

Verder schetst hij den loop van den achteruitgang der welvaart der bevolking en de factoren die daarop hun invloed gehad hebben. Hij wijst op de vele oorlogen die de Indonesische vorsten onderling en tegen de Compagnie voerden, de verslapping en de verwijving bij de Indische hoven, de toenemende macht der Nederlanders, de invoering van het monopoliestelsel en de hongitochten en andere maatregelen, die alles wat er nog aan handelsenergie in de inheemsche bevolking over was, uit haar lichaam stampten. De algeheele ondergang der scheepvaart maakte den buitenlandschen handel onmogelijk en al spoedig beperkte de handel zich dan ook tot den binnenlandschen. Doch ook deze mocht niet in handen der bevolking blijven bestaan door de veelvuldige binnenlandsche oorlogen, terwijl de vijandige stemming tusschen bevolking en overheerscher ook in tijden van rust eene vrije handelsrelatie in den weg stond. En waar de bevolking haar handelswaren niet vrijwillig wilde leveren, werd ze daartoe met geweld gedwongen en moest ze die waren tegen geringen prijs aan de vreemdelingen afstaan. Bovendien kwam langzamerhand ook een andere klasse van middenhandelaars, n.l. de Chineezen, het terrein innemen. De geleidelijke ondergang van den handel der bevolking deed toen ook zijn invloed gelden op het industrieele leven en ook deze zag met spoed zijn levensdagen eindigen.

De overvoering met vreemde handelswaren, producten van het zich in Europa ontwikkelende grootbedrijf en naderhand de vestiging van het grootbedrijf zelf in Indië waren ten slotte de genadestooten die aan het inheemsche kleinbedrijf werden toegebracht, terwijl door de ongunstige condities en door groote armoede, het laatste ten gevolge van den gestadigen afvoer van het inheemsche kapitaal naar het buitenland, het inheemsche grootbedrijf zich in Indië onmogelijk ontwikkelen kon.

(Slot volgt).

Oost- en West-Ind. Literat.-Overzicht.

Het gevaar in Indië.

Prof. Mr. P. S. Scholten zegt in het Alg. Weekblad voor Christendom en Cultuur in een artikel onder bovengenoemd opschrift, waarin hij de nieuwe samenstelling van den Volksraad behandelt: Is het geoorloofd te beweren dat degenen die voorstanders zijn van de thans ontworpen regeling uitgaan van de gedachte dat de Nederlanders uit Indië behooren te verdwijnen?

Ieder verstandig mensch weet het tegendeel. Onze leiding in bestuur, in onderwijs en techniek, onze ondernemingsgeest, het Europeesche kapitaal ook: Indië kan ze niet missen. Dit sluit in, dat met de belangen van het kapitaal in Indië ter dege rekening moet worden gehouden. Doch daar gaat het niet om. Het gaat om de oude tegenstelling: moet bij het bestuur in Indië het belang van Indië den doorslag geven of dat van Nederland? Kort: voogdij of bezit. Als de bezit-gedachte beslissend moet zijn is van iedere daad in het belang der bevolking alleen te vragen in hoever zij dat bezit bevestigt, als de voogdij gedachte domineert, dan geeft ten slotte de bevordering van de opvoeding tot zelfstandigheid den doorslag. Naar de eerste opvatting gaat het belang der Nederlandsche ondernemingen vóór alles, naar de tweede zal dat belang moeten worden bevorderd, omdat en voorzoover het het belang van Indië zelf is.

En nu mag men nog zoozeer afgeven op wat men met een sneer „ethische" opvattingen noemt — één ding is zeker dat èn de ontwikkeling der dingen in het Oosten èn die van onze eigen opvattingen de bezitsgedachte onhoudbaar maakt. Al zouden we willen — we zouden op den duur niet kunnen. Maar we mógen niet willen. Een recht tot heerschen over een ander volk enkel ter wille van onze beurs — het is niet alleen volkomen ondemocratisch, het is, wat meer zegt, ook volkomen onchristelijk. Wij kunnen, zoodra we ons èven bewust worden, wat deze gedachte insluit, haar niet meer aanvaarden. Zij maakt een ander volk immers tot een object, dat te onzen behoeve bestaat. Zoodra we ons losmaken van de neiging volken van een ander ras als minderwaardig te zien, kunnen we niet meer met een goed geweten ons in die richting bewegen. De gedachte der voogdij is dan ook al jaren richtsnoer van ons Gouvernement geweest; gouverneur-generaal van Limburg Stirum mag haar het sterkst hebben verkondigd, zij werd ook verdedigd door gouverneur-generaal Idenburg. Zij is richtsnoer gebleven, ten slotte heeft men ook onder mr. Fock haar niet laten glippen, al heeft de noodzakelijkheid van financieel inkrimpen somtijds den schijn van het tegendeel gewekt. Mr. De Graeff doet niet anders dan die lijn voortzetten.

Doch nu roept men ach en wee, en grijpt min of meer openlijk naar de oude bezitsgedachte terug. Bij velen was de gedachte der voogdij slechts een dun kleedje, waarmee hun begeerte naar bezit werd bedekt, in hun vrees werpen zij het weg. Anderen laten zich meesleepen in volkomen, begrijpelijke verontwaardiging over de misdaden bij de woelingen bedreven. En zoo ontstaat die roep om geweld, die geest van reactie, die de rassentegenstelling kweekt en evenzeer een gevaar is als de actie die haar in het leven riep. *(Vaderland).*

Economisch Statistische Berichten.

De hierin verschenen artikelenreeks van Prof. Mr. F. J. H. Cowan over de Poenale Sanctie heeft uit den aard der zaak zeer de aandacht getrokken in de pers. In het Nr. van 8 Febr. van genoemd tijdschrift schrijft de hr. Le Febre, oud-adj. inspecteur van den Arbeid, een critiek op de beschouwingen van Prof. C., welke door dezen in hetzelfde Nr. wordt beantwoord. Prof. C. handhaaft het door hem ingenomen standpunt, dat de handhaving der p.s. wenschelijk is omdat daarmede het algemeen Indisch belang is gediend. Hij doet daarbij

een beroep op het buitengewoon gunstig oordeel van den Inspecteur-Generaal der Cultures etc. in Indochine, den hr. Y. Henny, iemand, die stellig in geen opzicht „geïnteresseerd" is bij de Indische cultures.

De Indische Gids.

Inhoud der Febr.-afl. Het honderdjarig bestaan van de Javasche Bank, door M. A. J. Kelling (Historisch overzicht, de Bank als Naamlooze Vennootschap, de Bank en de economische ontwikkeling van Indië). — De Indische politieke wetsontwerpen, door Dr. H. G. Heyting. (Schr. heeft bezwaren tegen de door den Volksraad aangenomen wijziging der samenstelling; hij beveelt aan dien Raad te doen bestaan uit 30 Inlanders, 30 Nederlanders en 6 Chineezen). — Het stelsel der Internationale Mandaten van den Volkenbond, door H. Ch. G. J. van der Mandere. — De Trans-Borneo-verbinding, door G. L. Uljée. — Humor in Indië, door E. van Lith de Jeude (tekst eener voor de A.V.R.O. uitgesproken rede). — Indië en de Volksvertegenwoordiging, door Mr. J. J. van Bolhuis. — Revue van brochures, enz. — Koloniale literatuur. — Wetenschap, kunst en industrie (hierin o.m. herdenking Dr. G. P. Rouffaer).

Oedaya (O., gang).

Uit den inhoud van No. 57 (Febr. '28). Inheemsche meerderheid in den Volksraad, door Noto Soeroto. — „Taman Siswa", door R. M. H. Soemarta. (Bijzonderheden over het nationaal onderwijs-instituut, waarvan de heer R. M. Soewardi Soerianingrat de oprichter en geestelijke vader is. In 1922 te Jogjakarta opgericht, zijn sedert niet minder dan 15 Taman Siswa-scholen over geheel Java verrezen). — Java in Duitschland, door Dr. Th. Metz. (Herinnering aan het succesvol optreden van Mr. J. Kunst, R. M. Noto Soeroto c.s. in het Holland Instituut aan de Frankforter Universiteit). — Indische tentoonstelling Arnhem „I.T.A.". (Mededeelingen over de plannen en veroek om steun deze te doen slagen, met warme aanbeveling van de Redactie van Oedaya). — De eerste Javaansche Roomsch Katholieke priester (Franciscus Xaverius Satiman S.J.) — Toean T. Ottolander didalam oesia 75 tahoen, oleh S. Soetan Melajoe. — De titelplaat dezer fraai geïll. afl. vertoont een landschap op Celebes bij zonsondergang.

Zendingsperiodieken.

Nederlandsch Zendingsblad. Febr. '28. De week van offer, toewijding en gebed op Jappen (Noord Nieuw-Guinea), door D. C. A. Bout (met ill.). — In memoriam O. van der Burg, door J. H. Blinde. — De arbeid in Suriname (vervolg), door W. Burkhardt.

De Banier. 5 Jan. '28. Het Atjehsche volk, door Nja'Oebit. — De organisatie van het politiek leven der Inlandsche Christenen, door Dr. van Andel.

Zendingstijdschrift „De Opwekker". Dec. '27. In memoriam Otto van der Berg, zendeling van de Ned. Zend. Ver., overleden te Soekaboemi op 16 Dec. 1927, door A. J. Bliek.

Het Missiewerk. Febr. '28. Indië en de Indische Missies. Sumatra (historisch overzicht van de Missie op dat eiland), door J. Vermeulen.

De Zendingsbode. Jan. '28. Eerste verslag omtrent de verrichtingen van het Centraal Comité voor de zending der Indische Kerk, door Ds. W. F. Breijer (vervolg).

* * *

Het aantal bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie in 1602, door Dr. F. W. Stapel. (Bijdragen Vaderl. Geschiedenis, 6e Reeks, dl. VI, bl. 146).

Crimineele statistiek van Nederlandsch-Indië over het jaar 1925. Samengesteld bij het hoofdkantoor van het Gevangeniswezen. (Weltevreden, Landsdrukkerij).

Jaaroverzicht van den in- en uitvoer van Ned.-Indië gedurende het jaar 1926. Deel I. Java en Madoera. (Mededeelingen van het Centraal Kantoor voor de Statistiek No. 48). Weltevreden, G. Kolff & Co.).

Gravity Survey by submarine via Panama to Java, by Dr. Vening Meinesz. With ill. (The Geographical Journal. Febr. '28).

De Javasche Bank. Het 100-jarig jubileum, 24 Jan. 1828—24 Jan. 1928, door A. G. H. van Woerden. (Vragen van den Dag. Febr. '28).

Koloniale economie, door E. Tekenbroek. (Naar aanleiding van J. van Gelderen: Voorlezingen over tropisch koloniale staathuishoudkunde). (Vragen des Tijds, Febr. '28).

De Nederlandsche belangstelling voor Indië en de internationale positie van het Rijk, door L. J. M. Feber. (Handelsberichten, 9 Febr. 28).

Palaearctische trekvogels in Ned.-Indië, door Jhr. Dr. F. C. van Heurn. — Over het jeugdkleed van enkele Indische vliegenvangers (met plaat), door Id. (Club van Nederl. Vogelkundigen, Jaarbericht No. 17, plus afl. 3, Jan. '28).

Wissel In- en Verkoop
Credietbrieven
Telegrafische
Uitbetalingen

Hollandsche Bank voor West-Indië
Heerengracht 471 AMSTERDAM Tel. 31290 en 35290
CURAÇAO CARACAS VENEZUELA
Belast zich met alle Bankzaken op West-Indië, Venezuela. Columbia en Midden-Amerika. 5008

Incasseeringen
Handelsinformaties
Rembours- en
Document.-Credieten

Suriname.

Zoo nu en dan staat er in de Vereenigde Staten de een of andere meneer op die begeerige blikken werpt naar de koloniën der Europeesche mogendheden in het Westelijk halfrond. Wij hebben in dit weekblad daar meermalen op gewezen. Ook in vorige jaargangen van „De West-Indische Gids" is op dit periodiek terugkeerende verschijnsel de aandacht gevestigd.

In „The North American Review" van Januari is nu weer de heer Charles H. Sherrill aan het woord in een artikel *„Islands for debts"*. (Overgedrukt in no. 7 (1928) van de uitgaven van het Nationaal Bureau voor Documentatie over Nederland). De titel zegt reeds waar de schrijver op doelt.

Engeland en Frankrijk hebben oorlogsschulden aan de Vereenigde Staten, en die moeten ze betalen ook. Het geld is hun geleend door „American investors in Liberty Loans" en deze vragen hun geld terug. Nederland heeft geen oorlogsschuld aan de Vereenigde Staten, maar gaat toch gebukt onder de gevolgen van den wereldoorlog. De eilanden in de Caraïbische zee en de koloniën der genoemde mogendheden zijn een bedreiging van het Panamakanaal, het nog te graven Nicaraguakanaal en den mond van de Mississippi.

„Now it has become merely a matter of bookkeeping to transfer those possessions to us against reduction or concellation of debts owned us by England and France. As for Holland, her continued mobilization for defense throughout the war so increased her national debt that her tax-p... ers would surely be pleased if we reduced their bu... n by purchase of Dutch Guiana and her adjacent islands".

De boodschap van President Monroe op 2 December 1823 aan het Congres (de „Monroe-leer") bevatte wel deze passage: „Met de bestaande koloniën en onderhoorigheden van eenige Europeesche mogendheid hebben wij geen bemoeienis gehad en wij zullen deze ook niet hebben". Maar sedert heeft de Monroe-leer zich verder ontwikkeld, de omstandigheden rond de Caraïbische zee hebben zich in den loop der tijden gewijzigd, en.... de Amerikanen zijn menschlievender geworden. Wie kan het hun kwalijk nemen dat zij de Engelsche, Fransche en Nederlandsche belastingbetalers willen tegemoet komen? Waarom zouden zij rekening houden met de wenschen der bewoners van die koloniën, voor de meerderheid „coloured people", die er volstrekt niet happig op zijn Amerikanen te worden? En waarom zouden zij zich storen aan de bij herhaling afgelegde verklaringen van de Regeeringen der drie mogendheden, dat zij er niet aan denken hun koloniën te verkoopen of af te staan? In hun landhonger vergeten menschen als Charles H. Sherrill dat mannen uit de Engelsche en Fransche koloniën in Amerika hebben meegevochten in den wereldoorlog en daarmede hun gehechtheid aan het moederland hebben bewezen.

Gelukkig hebben, voor zooveel we weten, de opvolgende Regeeringen der Vereenigde Staten nooit zulke voorstellen gedaan.

* * *

In „De Groene Amsterdammer" van 11 Februari het tweede artikel van den oud-gouverneur Staal *„Suriname en Nederland"*.

„Suriname wordt in den regel het best gekend in de vermomming, het kleed van de slechte faam".....

„Uit en ter na is het ware beeld van Suriname nu al vertoond, uit en ter na de *gelijkende* beeltenis in het licht gezet, doch het schijnt, dat de *denkbeeldige* figuur er nog niet door verdrongen is"....

Hoe die vermomming er uitziet en hoe de gelijkende beeltenis is leze men in het artikel zelf.

Een der trekken van de vermomming is: er is zooveel geld verloren. Maar was dat in Nederlandsch-Indië niet het geval vóór er een bloeiend bedrijfsleven kwam?

In de vergadering van de Eerste Kamer van 8 Februari zeide de Minister van Koloniën, volgens het verslag in de „N. R. Crt.":

....„De heer Mendels heeft critiek uitgeoefend op spr.'s cijfers over de productiviteit van de in Indië belegde kapitalen en daartoe eenige cijfers genoemd van topmaatschappijen, doch vergeten te noemen *de vele millioenen, die eenvoudig in den bodem verdwenen zijn zonder dat iemand er ooit een cent dividend van heeft gezien!* (Wij cursiveeren).

Maar wat Suriname betreft heeft men het verloren geld niet vergeten. Wat men wel heeft vergeten of niet wil weten, is dat er tal van winstgevende onder nemingen geweest zijn. Maar die waren veelal fa miliebezit, waarvan de aandeelen niet verhande werden op de beurs.

Wij hopen dat het den oud-gouverneur zal g lukken een einde te maken aan de vermomming.

* * *

In „Eigen Haard" van 11 Februari geeft de he E. Snellen, oud-directeur van den landbouw in Su riname, een interessante beschrijving van *„de plan tage in Suriname"*, met een paar afbeeldingen.

De schrijver is terecht vol waardeering voor hetge de voorouders in het alluviale kustgebied hebb gewrocht.

* * *

„De West" schrijft:

Dezer dagen is de nieuwe fabriek aan de Domin kreek, waarvan onlangs een beschrijving versche officieel geopend. Onder de genoodigden, die h electrisch werkend bedrijf met belangstelling gad sloegen, bevond zich ook de gouverneur.

Directeur der fabriek is de heer Jannasch.

Onder de aanwezigen bevonden zich ook de heer Weigle en Epple uit Duitschland, die als aande houders dezer onderneming korten tijd in de kolon vertoefden en per s.s. Nickerie weder vertrokken.

Curaçao.

Geboorten en huwelijken.

De *Amigoe* schrijft:

„Naar wij vernemen valt er in het afgeloop jaar een aanzienlijke toename te constateeren het aantal geboorten en huwelijken, nl. van eerste met 20 procent en van de tweede met procent. Een en ander is natuurlijk te beschouw als het gevolg van den meerderen welstand on de bevolking, en van de toename der bevolk door immigratie. Hadden wij hier een bevolkin register, zooals het behoort, dan zou het spoe zijn na te gaan, hoeveel percentage van deze gro toename in den tijd van één jaar komt op reken van den aangroei der bevolking, en hoeveel op verhoogden welstand.

Arubaansch Nieuws.

„Luistervink" vertelt in „La Union" dat Aruba de huishuren met den dag omhoog ga verhoogingen met 300 à 400 % per maand zijn g zeldzaamheden.

En niemand die er iets tegen doet. Men staat heel machteloos.

Ook wordt er veel gebouwd. Alleen met het geven van bouwgronden door het bestuur sch het raar toe te gaan. Van eenig plan voor een gennet, dat bij de komende uitbreiding van Ora stad toch zeker wel noodig zou zijn, schijnt men geen idee te hebben. Ook de zorg voor de openb gezondheid schijnt er heel veel te wenschen o te laten. Tout comme chez nous!

(*A. d. C.*

Waterleiding.

Bestemd voor uitzending naar West-Indië: P. van Stuyvenberg, techn. ambt. Waterl. te Will stad (Curaçao), Geldermalsen.

(*A. H.*

Politie.

Op de in een vorig nummer vermelde vraag de Tweede Kamer antwoordt de minister, da positie van den Curaçaoschen procureur-gene als hoofd der rechterlijke en administratieve po niet in bijzonderheden uit de geschiedenis van regeeringsreglement blijkt. Zij moet dus wor beoordeeld naar de waarschijnlijke bedoeling den wetgever, en dan ligt het in de rede, sch de minister, dat men die positie heeft te beoor len naar analogie van die van den als direc van (rijks-)politie fungeerenden procureur-gene bij elk van de Nederlandsche gerechtshoven en naar die van de onder deze werkzame commi rissen.

Of dit inderdaad „in de rede" ligt, beoorde wij nu niet, maar zeker is, dat dit er 60 jaar niet uitgehaald is. De bemoeienis van den pr reur-generaal met de politie al dien tijd, was niet meer dan die van een commissaris van po bij ons, en deed schade aan de hoogheid van ambt van den procureur-generaal als rechte ambtenaar. Erkent de regeering dit zelf niet

nu allerlei functies, den proc.-gen. opgedragen, over te brengen op den garnizoenscommandant?

De *Amigoe* schrijft nog o.m. over den Curaçaoschen brief in de *N.R.Ct.* van 14 Dec. j.l.:

„De verklaring van den corr. dat er op Curaçao niemand voor de militaire politie is, is o.i. wel een beetje al te bout en verdient wel een nadere bespreking. Het is waar, tot durver heeft geen stem op Curaçao zich in anderen zin, althans vanaf de publieke tribune doen hooren. Dit wil echter nog niet zeggen, dat die stemmen er niet zijn.

Wij zelf zij er geenszins voor, maar kennen toch hoogstaande personen, die de militaire politie zouden aanvaarden en met vlag en wimpel inhalen.

Dat zij zulks doen, ten einde raad, omdat zij zich niet druk maken over de autonomie van een plaats, waar zij niet geboren zijn of slechts enkele jaren vertoeven, durven wij niet ontkennen; evenmin als wij zouden willen verzekeren dat zij allen tot in de bijzonderheden en details van de nieuwe regeling zijn doorgedrongen, of zich steeds voor oogen houden, dat niet alleen de straatpolitie op de militairen overgaat."

Deze laatste alinea is niet billijk. Ook hoogstaande personen, wel van Curaçao geboortig, hebben zich met de aanhangige voorstellen vereenigt o.a. de vorige procureur-generaal en de waarnemende gouverneur.

Errata.

Aandachtig maar niet snugger van het Handelsblod.

D r u k f o u t e n ? — Het „Koloniaal Weekblad", orgaan der Vereeniging „Oost en West", is elken Vrijdag op onze schrijftafel een welkome gast. Met zooveel aandacht lezen wij het lila orgaan, dat wij er heden zelfs dit bericht, verscholen in een hoekje, uit puurden:

G e z a n t t e C u r a ç a o.

De Nederlandsche gezant te Curaçao (Venezuela), de heer W. G. E. d'Artillact Brill, is van verlof op zijn standplaats teruggekeerd.

Is Curaçao reeds een vreemd land, dat wij daarheen een gezant zenden?

(Algemeen Handelsblad).

De taal op Curaçao.

....„la société tout entière y parlent l'espagnol".

(Bevolking en bestaan, Febr. 1928).

Geschiedkundige Sprokkelingen.

Het geslacht Cantz'laar.

Het is niet veel, wat wij over dit geslacht hebben kunnen vinden. Het *Nederlandsch patriciaat* geeft als stamvader Jan Cantzlaar, geboren omstreeks 1666, commissaris te Valkenswaard. Twee zoons van dezen vinden we in Rotterdam, waar nòg een makelaarsfirma Cantz'laar en Schalkwijk gevestigd is, echter thans zonder deelgenoot van den naam Cantz'laar.

Hoewel dit spoor ons ook naar West-Indië brengt: Hugo Cantz'laar (1757—1828) was fiskaal te Essequebo en Gillis Cantz'laar (1789—1832) plantageeigenaar te Demerara, geeft het ons geen aanknooping met den gouverneur van Curaçao Paulus Roelof Cantz'laar (1771—1831). Bijzonderheden omtrent dezen vindt men in den loopenden jaargang van de *West-Indische Gids* bladz. 9. Hij was geboren te Amsterdam 22 Nov. 1771 en overleed te Paramaribo 15 Dec. 1831. Mannelijk oir heeft hij, voor zoover mij gebleken is, niet nagelaten. In eerste huwelijk was hij getrouwd met Jessy Balfavis, die hem drie dochters schonk, van welke Jenny Pauline Henriette Adrienne (1809—1878) in 1836 huwde Mr. Cornelis Gerlings (1804—1879) notaris, advocaat en lid van den gemeenteraad te Haarlem.

Uit zijn tweede huwelijk, met W. J. van Penbroek Nd C. een dochter, die 4 Jan. 1822 te Curaçao geboren werd. Uit de voornamen, die dan bijna met die harer ouders zouden overeenstemmen, is af te leiden, dat deze is de Wilhelmina Jacoba Paulina Adolphina Cantz'laar, die huwde met Erasmus van Ebbenhorst Tengbergen. Als dit juist is, dan zijn twee kleinkinderen van Cantz'laar met elkaar gehuwd, toen 18 Oct. 1877 H. J. van Ebbenhorst Tengbergen (1853—1923) huwde met Susanna Maria Gerlings (1833—1894), geboren te Haarlem.

Uit den Verren Vreemde.

Pan-Amerika te Havana.

Bij alles wat er te doen was over het pan-Amerikaansche congres te Havana was één punt, dat de belangstelling had boven alle andere, ja, was er eigenlijk slechts dat eene waarvoor de luisterende wereld bijzondere aandacht had. Zou pan-Amerika tegen oom Sam durven uitspreken dat het van zijn overheersching niet gediend is?

Het congres heeft het antwoord niet spoedig gegeven. Het was al weken bijeen — 16 Januari geopend — vóórdat het door velen verbeide moment aangebroken is. Het had Coolidge, den president van de Vereenigde Staten, met zijn minister van buitenlandsche zaken, Kellogg, laten komen en laten spreken, het had politici en redenaars van andere staten aan het woord laten komen, het had onderwerpen in behandeling genomen die het netelige vraagstuk van zeer nabij raakten, en — men bleef in spanning wachten.

Nicaragua vormt voor het oogenblik de teere plek van Washington's politiek van vrede, verbroedering en samenwerking. Maar de spanning was toch volstrekt niet alleen om en door dit gebeuren van den dag zoo groot en zoo algemeen. De beteekenis van het optreden in Nicaragua ligt veeleer hierin, dat het slechts een symptoom is van de sedert jaren door Washington gevolgde en toegepaste politiek.

De overwinning door de Ver. St. op Spanje behaald, in 't laatst van de vorige eeuw, is voor Washington de inzet geworden van een buitenlandsche politiek, die zich al stelliger en vaster uitspreekt.

Daarbij is de Monroeleer gemoderniseerd tot een duidelijk maken aan de Europeesche mogendheden dat haar tijd om mee te spreken in de Amerikaansche aangelegenheden voorbij is (Amerikaansch hier genomen in den ruimen zin van geheel de Nieuwe Wereld). Daarbij is tevens binnen 't gebied van de Nieuwe Wereld zelf door de Ver. St. een buitenlandsche politiek gevoerd van aansluiting tot een soort van Amerikaanschen Volkenbond. Maar daarbij is bovendien nog aan Washington een zoodanige suprematie toegedacht over alle andere Amerikaansche staten, dat al die landen zoowat vasalstaten van de N.-Amerikaansche republiek zouden moeten worden.

Bij het Parijsche verdrag, dat in 1898 een einde maakte aan den Spaansch-Amerikaanschen oorlog, werd het W.-I. eiland Porto Rico ingelijfd. Cuba, sedert 1511 Spaansch, heette een zelfstandige staat te worden en 't mag het pan-Amerikaansche congres van dit jaar in Havana huisvesten, maar Washington speelt er in menig opzicht de baas, en het congres wordt beheerscht door de vrees van Cuba om Uncle Sam te ontstemmen.

De geschiedenis der inmenging in de inwendige aangelegenheden van andere staten is bekend. Toen Columbia niet genegen bleek een overeenkomst aan te gaan waardoor de Ver St. alles te zeggen zouden krijgen over de zône waardoor het Panama-kanaal zou loopen, bevorderde Washington een afscheidingsbeweging van Panama van Columbia en werd Panama als een zelfstandig staatje door de Ver St. erkend, die daarna heer en meester werden over het kanaal.

Met de Dominicaansche republiek, Honduras, Haïti en Nicaragua zijn achtereenvolgens tractaten gesloten, die, wanneer Washington dit gewenscht mocht achten, gelegenheid tot inmenging geven. En Het Witte Huis heeft van termen in die overeenkomst dan ook gebruik gemaakt om zich een recht tot inmenging in Nicaragua toe te zeggen, nu het de gelegenheid zocht om zich ten opzichte van het ontworpen tweede kanaal door de landengte van Midden-Amerika eenzelfde positie te verzekeren als het ten aanzien van Panama verkregen heeft.

Doet Washington dit alles voorkomen als uitvloeisel van de noodzakelijkheid om Amerika sterk te stellen tegenover vreemde (d.i. Europeesche) inmenging, en om de onderlinge samenwerking te verkrijgen, die voor den gemeenschappelijken bloei en welvaart onmisbaar wordt genoemd, de andere Amerikaansche staten zijn van oordeel, dat zij op die manier niets zullen winnen, ja meer zullen verliezen dan de economische en andere voordeelen eener samenwerking zouden kunnen vergoeden. Dit wordt in feiten getoond door Mexico, den naasten buurman, met wien de Ver. St. veel te stellen hebben; ook door Zuid-Amerikaansche staten, die zich nauwer verwant voelen aan de Latijnsche landen van Zuid-Europa, dan aan de N.-Amerikaansche republiek met haar Angelsaksisch karakter.

Intusschen maken de Ver. Staten zich, als militaire mogendheid, zóó sterk, dat zij in de beide richtingen van hun buitenlandsche politiek, waar deze front maakt tegen de oude Europeesche staten en waar zij front maakt tegen de andere staten in Amerika, zoo noodig dwingend kunnen optreden, en Spanje, Cuba, Panama en Nicaragua zijn er om te demonstreeren, dat zij niet schromen om dit ook daadwerkelijk te doen.

Het is dus verklaarbaar, dat de spanning ten opzichte van Havana groot was.

Vóórdat het congres geopend was, was al bekend dat San Domingo en Mexico op de juridische bijeenkomst van 1927 te Rio de Janeiro een motie hadden aanhangig gemaakt, om zich uit te spreken tegen tusschenkomst in elken vorm van den eenen staat in het gebied van den anderen, ja, zelfs indien om zulk een tusschenkomst is verzocht (waarvoor altijd wel een vorm of aanleiding te vinden is) rechtvaardigt dit nog geen militaire bezetting.

De storm in de Havana-bijeenkomst is daar eerst na 3 weken wachten losgebroken. Senor Maurtua van de Peruaansche delegatie bracht rapport uit over de rechten en plichten der naties. Daarin werd een zeker recht van interventie aangenomen. Hierbij werd uitgegaan van de stelling, dat het recht van bestaan van elken staat beperkt is door het recht van andere staten, en dat onafhankelijkheid in verband hiermede geen absoluut recht is. Er is een internationale wet, die boven fundamenteele rechten kan gaan.

Namens de Ver. St. sprekende, sloot Hughes zich bij deze zienswijze aan, en zeide hij o.a. dat de principes van het rapport de nieuwe Magna Charta zouden worden, de basis van erkend internationaal recht.

Het rapport is uiterst scherp aangevallen door vertegenwoordigers van San Salvador, Guatemala, Honduras, Argentinië, Mexico en de Dominicaansche republiek. Diplomatie of gewapende interventie, permanent of tijdelijk, werd een aanval genoemd op de onafhankelijkheid van den betrokken staat. Daar er van wederkeerigheid van het recht van interventie van den zwakke tot den sterke geen sprake kan zijn, ontbreekt elk begrip van rechtvaardigheid en van waarborg. Men vroeg absoluut recht op volkomen binnenlandsche autonomie en volstrekte onafhankelijkheid naar buiten.

Het is bij de gedachten-wisseling zoo warm toegegegaan, dat het niet te verwonderen was den volgenden dag te lezen:

De besprekingen worden voortgezet: *in het geheim in de commissies* waar het gewichtige vraagstukken betreft; in het openbaar in pleno waar het daarvoor geschikte onderwerpen of eind-conclusies van het congres betreft.

Wie de gepubliceerde berichten leest, zal daarin onderwerpen en beslissingen vinden van groote beteekenis, op juridisch-, wetenschappelijk-, economisch- of verkeersgebied, maar tot nu toe vernamen wij nog niet dat een resolutie gevonden is, die de inzichten over interventie tot verzoening heeft weten te brengen. Met veel water in den wijn vindt men wellicht overeenstemming, die gemis aan overeenstemming zal uitdrukken.

Van de wèl gepubliceerde besluiten is er een, waaraan misschien een verdere strekking van politieken aard toe te denken is, dan bij oppervlakkig lezen eraan toegekend wordt. Canada heeft zelf niet verzocht om tot de pan-Amerikaansche conferenties toegelaten te worden. De vraag is echter toch aan de orde gesteld, om haar principieel voor het Britsch dominion uit te maken. Zij schijnt opgelost in dezen zin, dat Canada, als het door eigen diplomatieke vertegenwoordiging in het buitenland blijk geeft zich als politiek onafhankelijk te beschouwen, recht tot mede aanzitten, als volwaardig lid, in de pan-Amerikaansche conferenties zal hebben. Canada is de groote nabuur van de Ver. St. Canada maakt zich sterk, ook ter zee. De kracht van Washington zit vooral hierin, dat het tot nu toe de eenige Amerikaansche mogendheid is die militair sterk is georganiseerd. 't Neemt hierdoor in de Amerikaansche staten-samenleving de plaats in naar welke in Europa achtereenvolgens menige mogendheid heeft gestreefd, poging waartegenover andere dan altijd stelling hebben genomen: de geschiedenis van het Europeesch evenwicht. Geen der andere Amerikaansche staten teekent aanleg om te vèrgaande verlangens van Washington in bedwang te kunnen houden. 't Is niet onmogelijk, dat men in een vèr verschiet een dergelijke taak en rol aan Canada toedenkt, of, dat men, door het openen van een dusdanig verschiet, Washington wil waarschuwen zijn overheersching niet te ver en niet te scherp door te drijven, aangezien anders de poging om tot een pan-Amerikaanschen bond te komen, wel eens zouden kunnen leiden tot een Amerikaansch verzet tegen het opgedrongen protectoraat van de N.-Amerikaansche republiek.

Berichten der Afdeelingen.

Afdeeling Apeldoorn.

I. *Jaarvergadering* op *Zaterdagnamiddag 18 Februari 3.30 uur* in het Tempelierenhuis, Kamer No. 2. (Notulen, jaarverslag, rekening en verantwoording, bestuursaanvulling, rondvraag en sluiting).

II. *Rubber- en Oliepallmfilms* op *Donderdagavond 8 Maart,* 8 uur, in het *Centraal Theater,* bij het Gemeentehuis. Leden ± 2 introducee's ieder à *f 0.30.* Begunstigers *f 0.30;* andere belangstellenden *f 0.60,* pl. bel. inbegrepen. Plaatsbespreken: *Woensdag 7 Maart* van 10—1 uur aan het Theater.

III. *„Eurasia"-avond,* op verzoek opvoering van het tooneelstuk *„Njai Sonna"* van Jan Fabricius, op *Zaterdagavond 21 April* in „Park Tivoli". Nadere mededeelingen volgen nog!

IV. In voorbereiding:

Juni—Juli Excursies naar de I.T.A.
September. Lezing of filmavond.
October. Indische Leergang.
Daarna mogelijk nog een film of lezing.

N.B. We zijn nu de 100 leden en 100 begunstigers gepasseerd. Het is nu een klein kunstje te zorgen, dat dit 200 wordt, daartoe brenge ieder *één* lid of begunstiger aan......

HET BESTUUR.

DE AANDACHT van zakenlieden wordt gevestigd op de gelegenheid tot het plaatsen van „stands" op de I. T. A. (Indische Tentoonstelling te Arnhem).

ELECTRISCHE GEYSERS

Goedkoop — Zuinig — Gevaarloos

Complete Electrische Sanitaire Installatiën

W. G. SCHEERES

ELECTRO-TECHNISCH BUREAU

-:- DEN HAAG -:-

Kantoor en Monsterkamer Hooigracht 1c — Telef. 15170 — Magazijn en Werkplaats Laan van Roos en Doorn 9

Indische Tentoonstelling

ARNHEM

5580

LANDHUIZEN beschikbaar te OOSTERBEEK. Mooie omgeving, lage belastingen. Koopsom f 10.0000.—. Hypoth. beschikbaar. Huurprijs f 750.—. Inl. Van Nispenstraat 20 te Arnhem

Afdeeling 's-Gravenhage.

Jaarlijksche Algemeene Vergadering op Zaterdag 25 Februari 1928, des namiddags 3 uur in het Gebouw Heulstraat 17.

Agenda:

1. Opening.
2. Notulen van de Jaarlijksche Alg. Vergadering op 29 Januari 1927.
3. Rekening en Verantwoording over 1927 van den Penningmeester.
4. Verslag van de Commissie van Vertificatie.
5. Begrooting voor 1928.
6. Jaarverslag 1927 van den Secretaris.
7. Benoeming leden Commissie van Verificatie.
8. Verkiezing Bestuursleden. Aan de beurt van aftreden zijn Dr. H. D. Benjamins, J. C. Baudoin en Jhr. Mr. J. M. M. van Asch van Wijck die zich herkiesbaar stellen.
9. Benoeming van afgevaardigden en plaatsvervangende voor de aanstaande Jaarlijksche Alg. Vergadering der Vereeniging.
10. Het organiseeren van treinen voor leden der Afdeeling naar de tentoonstelling te Arnhem.
11. Rondvraag en sluiting.

De Secretaris,
J. C. BAUDOIN.

Afdeeling Groningen en Ommelanden.

RUBBER- EN OLIEPALMEN-FILM.

Op *Zaterdagmiddag 25 Februari a.s.* te 3 uur, zal in het Concerthuis, Poelestraat, worden afgedraaid de bekende *Rubber- en Oliepalmen-film* van de Internationale Vereeniging voor de Rubber en andere culturesin Nederl. Indië. Terwijl op een nader te bepalen avond in *Maart* nog zal optreden de heer *Noto Soeroto* met een lezing met lichtbeelden in nationaal costuum. Entrée voor leden met één huisgenoot(e) en voor donateurs persoonlijk vrij. Belangstellenden betalen entrée, zooals in de nieuwsbladen zal worden bekend gemaakt.

Eindelijk onvermengd genoegen:

EEN CHRYSLER, REEDS VANAF F 2900.-

N.V. JAMES NEFKENS AUTOHANDEL

LAAN VAN MEERDERVOORT 96c :: TELEF. 35970

ALLEEN-VERTEGENWOORDIGING VOOR DEN HAAG EN OMSTREKEN

5444

Afdeeling Haarlem en Omstreken.

JAVAANSCH TOONEEL EN DANS.

Den *23en dezer, Donderdag te 8.15 precies*, zal een lezing met lichtbeelden plaats hebben, te houden door Raden Mas Jodjana, over „Javaansch Tooneel en Dans" in de Gemeentelijke Concertzaal. Na afloop der lezing zal spreker eenige Javaansche dansgebaren demonstreeren en uitleggen.

De lezing is uitsluitend voor leden, de daartoe verzonden uitnoodigingen geven recht op *twee* plaatsen. Meerdere kaarten zijn eventueel te bekomen bij den Penningmeester der afdeeling: Westerhoutstraat 4, van 20—23 Februari, van 9—4 en 's avonds aan de zaal ad f 1.— per persoon.

Werft leden voor „Oost en West". Contributie f 5 per jaar. Aanmeldingen bij den Secretaris, v. Hogendorpstraat 3, of bij den Penningmeester, Westerhoutstraat 4.

HET BESTUUR.

Afdeeling Nijmegen.

RUBBER- EN OLIEPALM-FILMS.

Zaterdag 11 Februari werden in het Olympia Theater alhier de aangekondigde Rubber- en Oliepalmfilms vertoond. Ruim 200 biljetten, die ter contrôle afgegeven werden, bewezen duidelijk de groote belangstelling, die het publiek, ondanks het bijzonder slechte weer voor deze nog niet zoo bekende en zeer interessante cultuur aan den dag legde. De met zorg door ons keuringscomité bewaakte langzame en rustige afdraaiing van de films verhoogde het genot van deze bioscoopvertooning. De beide films gaven een duidelijk inzicht van de geweldige energieke arbeidsinspanning, die noodig is, om de rubber en de palmolie goed bereid aan de markt te brengen. De ontbossching der terreinen, de terrassenaanleg van den grond ter voorkoming van het wegspoelen van de vruchtbare bovenlaag, de methodische, keurige beplanting en continueele besproeiing der jonge planten, al die voorarbeid, steeds onder voortdurende Europeesche contrôle, het wekte ons aller diepste waardeerende bewondering. Duidelijk bleek alweer, hoe deze exploitaties medewerkten tot het economisch voordeel van de Inlandsche bevolking, honderden vrouwen en mannen waren ook hier weer noodig voor de verschillende bewerkingen. Nette woningen waren voor hen gebouwd, de individuëele gezondheid werd voortdurend gecontroleerd, zooals men zien kon in het aardige tafereeltje der wekelijksche kinderinspectie door assistenten.

Voor degenen, die deze films niet gezien hebben, het een waar gemis geweest. Niet genoeg is te waardeeren de groote ijver, die ons Bestuur aan den dag legt, om de belangstelling voor onze Koloniën op te wekken en gaande te houden.

Een woord van oprechten dank aan de Vereeniging van Rubber Cultures, die ons deze films kosteloos afstond.

Den 3en Maart a.s. komt de prachtige Mataram-film. Bijzonder bevelen wij ook deze aan in aller belangstelling en goede opkomst.

M. R. S. BLECKMANN-HOOGENSTRAATEN
Secretaresse Afdeeling „Oost en West" Nijmegen.

FILMVOORSTELLILNGEN.

Met welwillende medewerking van de Directie van het Olympia Theater zal op *Zaterdagmiddag 3 Maart* e.k. in dat Theater, Lange Burgstraat, worden vertoond de *Mataram-film*, die het leven en de feesten in de kratons in beeld brengt.

Bij deze voorstelling gelden voor leden en begunstigers van „Oost en West" toegangsprijzen ad f 0.50 per persoon, terwijl kosteloos voor hen plaatsen kunnen worden gereserveerd.

Niet-leden van „Oost en West" hebben toegang tegen de vastgestelde matinée-prijzen.

(Door dit bericht vervalt het geannonceerde omtrent een societeits-bijeenkomst in de laatste helft Februari):

In de *tweede helft* van *Maart* een *Voordracht* met *Lichtbeelden* over de „Verrichtingen van 't Ned.-Indische leger". Naam van den spreker, plaats en datum worden voor de Leden nader bekend gemaakt in het Koloniaal Weekblad; Begunstigers ontvangen daaromtrent een nadere kennisgeving.

In de maand *April* zeer waarschijnlijk nog een *Film* over „Den bouw van en het leven in Indische steden" en bij genoegzame deelname nog een „*Indischen avond*" door „Eurasia".

HET AFD. BESTUUR.

Mededeelingen.

Van de Redactie.

BOOTTREIN STOOMVAART MIJ. NEDERLAND.

De boottrein van het s.s. „Vondel", hetwelk Zaterdag 18 Februari a.s. te Genua verwacht wordt, zal Zondagmorgen 19 Februari om 9.45 uur v.m. aan het Staatsspoor te 's-Gravenhage aankomen.

Mutatiestaat van 8 tot 15 Febr. 1928.

Nieuwe Leden:	Geïntroduceerd door:
Mr. P. Feenstra, Amsterdam, Raadhuisstraat 52. f 10.	Eigen aanmelding.
A. Geertsema Beckeringh, Oud Kolonel N.-I. L., Amsterdam, Marinewerfkade 6. f 5	Secretaris afd. Amsterdam.
H. Beyema, Leiden, Lijsterstraat 7. f 5	den heer H. J. Stelma te Leiden.
A. Leeuwe, Soestdijk, Julianastraat 69. f 5 (afd. Utr.)	den heer D. de Looze te Soestdijk.
H. Z. A. van de Roemer, Generaal-Majoor, Commandant IVe Divisie, Amersfoort, Prinses Marielaan 30. f 5.—	Afdeelingsbestuur van Amersfoort.
H. Fasting, Koloniale Handelmij., Rotterdam, 's-Gravendijkwal 66. f 5	Secretaris Afd. Rotterdam.
J. van Bendegom, Bouwkundige, Nijmegen, Hazenkampsche Weg 109. f 5	den heer E. C. Verwey-Mejan te Nijmegen.
Mevrouw J. F. G. Jentink-Courier dit Dubekart, Nijmegen, Balistraat 1. f 5	Afdeelingsbestuur van Nijmegen.
A. G. L. Adelbert, Oud Majoor N.-I. L., Den Haag, Kamillestraat 41. f 5	Secretaris Afd. Den Haag.
Prof. Ir. H. F. Grondijs, Hoogleeraar a. d. Technische Hoogeschool te Delft, den Haag, Willem Frederiklaan 4. f 5	Prof. J. A. Grutterink te Den Haag.
N. Noevers, Den Haag, Piet Heinstraat 90a. f 5	den heer J. L. Hakker te Den Haag.
Nieuwe Begunstigers:	
Mejuffrouw M. de Greef, Apeldoorn, Regentessel. 20 2.	Mevrouw Steen-Verhoeff te Nijmegen.
Mejuffrouw D. Admiraal, Tehuis voor Vrouwen, Nijmegen, Gerard Noodstraat	Eigen aanmelding.
Mejuffrouw H. Engelbrecht, Nijmegen, Barbarossastraat 103	Eigen aanmelding.
W. Rikkelman, Eindhoven, Helmuslaan 53	Mevrouw J. G. Bantjes te Nijmegen.
Mejuffrouw I. Stroband, Nijmegen, Barbarossastr. 70.	Mevrouw F. Kamerman te Nijmegen.

Adresveranderingen:

F. C. de Hosson, Kantoorhoofd P.T.T., m. v. van: Rotterdam, Oude Dijk 245B, naar: Heemstede, Heemsteedsche Dreef 17. f 5.

J. Lantermans, Indoloog, Leiden, van: Lange Brug 7, naar: Oegstgeesterlaan 49.

Mevrouw de Wed. M. Naessens-Wardenaar, van: Den Haag, van Loostraat 135, naar: Amsterdam, Hoofddorpplein 4. f 5.

Dr. R. W. Fernandes, van: Groningen, Jozef Israëlsstraat 89, naar: Den Haag, Conradkade 37, f 5.

H. Koolmeijer, Den Haag, van: Perponcherstraat, naar: Thomsonplein 8.

G. J. Oudemans, Oud-Resident, van: Den Haag, Gi...hovenstraat 1, naar: „Hotel Elisabetta" te Ra... (Italië).

H. Broekhuis, Kapitein Inf., van: Den Haag, Hy...weg 20, naar: Bandoeng, D. v. O. IIe Afd.